

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRILIGI**

**QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI JANÍDAĞÍ
PEDAGOG KADRLARDÍ QAYTA TAYARLAW HÁM OLARDÍN
QÁNIGELIGIN JETILISTIRIW AYMAQLÍQ ORAYÍ**

“TASTÍYQLAYMAN”

Berdaq atındağı QQMU janındağı
pedagog kadrlardı qayta tayarlaw hám
olardıń qánigeligin jetilistiriw Aymaqlıq
orayı direktori

_____K.Ubaydullaev

“ ____ ” _____ 2023 jil

**JAÑA ÓZBEKSTANNÍN RAWAJLANÍW STRATEGIYASÍ HÁM
JÁMIYETTÍN RUWXÍY TIYKARLARÍ
MODULI BOYÍNSHA**

OQÍW –METODIKALÍQ KOMPLEKSI

(Joqarı oqıw orınları pedagog kadrlardı qayta tayarlaw hám qánigeligin arttırıwdıń
barlıq baǵdarları ushın)

Tayarlaǵan:

f.i.d. professor Berdimuratova A.K.

NÓKIS – 2023

Ushu oqish-metodikaliq kompleks O'zbekstan Respublikasi joqari bilimlendiriw, ilim ham innovaciyalar ministrligi 2023 jil 23-avgustindaqı 391-sanlı qararı menen tastıyqlanqan ulgi baqdarlama tiykarında tayarlandı.

Dúziwshi:

A.Q. Berdimuratova - Berdaq atındaqı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti "Sociallıq pánler" kafedrası baslıqı, filosofiya ilimleri doktorı, professor

Pikir bildiriwshi:

B.A. Qoshanov - Berdaq atındaqı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti "O'zbekstan ham Qaraqalpaqstan tariyxı" kafedrası professorı, tariyx ilimleri doktorı

Ushu qayta tayarlaw kursınıń oqish metodikalıq kompleksi Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniń 2023 jil -avgustında bolıp ótken Keńestiń _-sanlı qararı menen ámeliyatqa engiziwge usınıs qılınqan.

MAZMUNÍ

I. ISSHI BAĞDARLAMA	4-13
II. MODULDI OQÍTÍWDA PAYDALANÍLATUĞÍN INTERAKTIV TÁLIM METODLARÍ.....	14-16
III. TEORIYALÍQ MAĞLÍWMATLAR.....	17-71
IV. GLOSSARIY.....	72-73
V. QADAĞALAW USHÍN SORAWLAR.....	74-75
VII. SLAYDLAR.....	76-98
VIII. PAYDALANÍLGAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI.....	99-100

I. ISSHI BAĞDARLAMA

KIRISIW

Bul baғdarlama Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2015 jil 12 iyundaǵı “Joqarı oqıw orınları basshı kadrların qayta tayarlaw hám qanigeligin arttırıw sistemasın jánede jetilistiriw is-ilájları haqqında” ǵı PF-4732-sanlı, 2019 jil 27 avgustdaǵı “Joqarı oqıw orınları pedagog kadrlarınıń úziliksiz qanigeligin arttırıw sistemasın engiziw haqqında” ǵı PF-5789-sanlı, 2019 jil 8 oktyabrdegi “Ózbekstan Respublikası joqarı bilimlendiriw sistemasın 2030 jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasını tastıyıqlaw haqqında” ǵı PF-5847-sanlı hám 2022 jil 28 yanvardaǵı “2022 — 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası haqqında” ǵı PF-60-sanlı Pármanları, 2017 jil 20 apreldegi “Joqarı bilimlendiriw sistemasın jánede rawajlandırıw is-ilájları haqqında” ǵı PQ-2909-sanlı, 2017 jil 27 iyuldaǵı “Joqarı maǵlıwmatlı qanigelerdı tayarlaw sapasını arttırıwda ekonomika tarawları hám tarmaqlarınıń qatnasın jánede keńeytiriw is-ilájları haqqında” ǵı PQ-3151-sanlı, 2019 jil 3 maydaǵı “Ruwxıy-aǵartıwshılıq isler nátiyjeleğın asırıw boyınsha qosımsha is-ilájlar haqqında” ǵı PQ-4307-sanlı hám 2021 jil 26 marttaǵı “Ruwxıy-aǵartıwshılıq isler sistemasın túpkilikli jetilistiriw is-ilájları haqqında” ǵı PQ-5040-sanlı qararları, sonday-aq Ministrler Kabinetiniń 2018 jil 17 sentyabrdegi “Bilimlendiriw sistemasında Ruwxıy-aǵartıwshılıq isler nátiyjeliligın asırıw is-ilájları haqqında” ǵı 736-sanlı hám 2019 jil 23 sentyabrdegi “Joqarı bilimlendiriw orınları basshı hám pedagog kadrlarınıń qanigeligin asırıw sistemasın jánede jetilistiriw boyınsha qosımsha is-ilájlar haqqında” ǵı 797-sanlı qararında belgilengen ústin wazıypalar mazmunınan kelip shıqqan halda dúzilgen bolıp, ol zamanagóy talaplar negizinde bilimlendiriw - tarbiya processlerinde ruwxıy-aǵartıwshılıq ortalıq turaqlılıǵın támiynlew, tınlawshılardıń mámleket hám jámiyet ómirinde ámelge asırılıp atırılǵan reformalardan xabardarlıǵın hám qatnasıw sezimlerin asırıw, Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyetniń ruwxıy tiykarları boyınsha bilim hám kónlikpelerin jánede rawajlandırıwdı mákset etip aladı.

Moduldiń maqseti hám wazıypaları

Moduldiń maqseti: tınlawshılarda Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyetniń ruwxıy tiykarları haqqındaǵı bilimlerdi jetilistiriw, bul tarawda ámelge asırılıp atırılǵan sociallıq-siyasiy hám ruwxıy-aǵartıwshılıq reformalar menen jaqınnan tanısıw hám tarawdaǵı mashqalalardı anıqlaw, analizlew hám bahalaw menen baylanıslı kónlikpe hám tájriybelerdı qaliplestiriw,

Moduldiń wazıypaları: Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasında belgilengen tiykarǵı maqset hám baǵdapler haqında tereń bilim alıwdı támiynlew, mámleket hám jámiyet ómirinde, sonıń menen birge jaslardı tárbiyalawda Ruwxılıq hám moral máseleleriniń áhmiyetin búgingi kún kóz-qarası menen bugungi kun nuqtai nazaridan analizlew hám bahalaw, bunda zárúr bolǵan bilim hám kónlikpelerdi jánede qaliplestriwden ibarat.

Modul boyınsha tıńlawshılardıń bilim, kónlikpe, tájriybe hám kompetensiyalarǵa qoyılatuǵın talaplar

“Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyettiń ruwxıy tiykarları” modulın ózlestiriw dawamında ámelge asırılauǵın máseleler sheńberinde:

Tıńlawshı:

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyetniń ruwxıy tiykarlarına tiyisli normativ-huquqiy hújjetler hám olarǵa kiritilgen ózgeris hám qosımshalardı;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasına tiyisli normativ-huquqiy hújjetlerdiń huquqiy usul hám quralları;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasında belgilengen wazıypalardı orınlaw dawamında ámelge asırılauǵın reforma hám jańalanıwları, bul haqında áhmiyetli maǵlıwmatlardı biliwi kerek.

Tıńlawshı:

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasında belgilengen maqset hám wazıypalardı ámelge asırıw tarawındaǵı mashqala hám máselelerdi analizlew;

- bilimlendiriw shólkemlerinde bilimlendiriw sub'ektleriniń ruwxıy morallıq kelbeti hám jámiyettiń ruwxıy tiykarları menen baylanıslı bar mashqalalardı analizlew hám baxalaw;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası menen baylanıslı social pánlerdi oqıtıwda zamanagóy innovaciyalıq pedagogikalıqa, xabar-kommunikatsiya texnologiyalarını oqıw processine aktiv engiziw;

- pánlerdi oqıtıwda bilim beriwdiń modulli sistemasınan keń paydalanıw;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasına baylanıslı bolǵan izertlewlerdi anıqlaw hám analizlew;

- pándi oqıtıwdı praktikalıq materiallaridan keń paydalanǵan halda pikirlew;

- pán sheńberinde prezentaciya jaratıw, óz-betinshe hám aralıqtan bilim beriwdi shólkemlestiriwde video lekciyalar tayarlaw hám olardan paydalanıw

kónlikpelerine iye bolıwı lazım.

Tınlawshı:

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasına tiyisli normativ-huquqiy hújjetlerdi tekseriw;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası menen baylanıslı tiyisli praktika materialların úyreniw, analizlew hám alınǵan maǵlıwmatlar tiykarında tiyisli juwmaq hám usınıslar islep shıǵıw;

- mámleketni social-ekonomikalıq hám ruwxıy-siyasiy tárepten jánede rawajlandırıw menen baylanıslı túrli mámleketlerde qabıl etilgen rawajlanıw baǵdarlamaları, jol kartaları hám dástúrler, perspektivalı rejelerge tiyisli sırt el tájriybeni úyreniw hamde olardı milliy nızamshılıq hám praktika menen salıstırmalı analiz ete alıw **tájriybesine iye bolıwı zárúr.**

Tınlawshı:

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası, sonıń menen birge bilimlendiriwdiń basqa ústin taraları boyınsha studentlerdi fundamental hám ámeliy qasıplıq tayarlıǵın támiynlew;

- oqıw processı teoriyalıq tayarlıǵın praktika menen tıǵız baylanıslı ekenligin, studentlerde analitikalıq pikirlewdi qalıplestiriwde, jańa bilimlerde ózliginshe iyelew hám qollanıwdı támiynleytuǵın oqıtıwdıń zamanagóy forma hám metodları, pedagogikalıq, xabar-kommunikatsiya, innovaciyalıq texnologiyalar tiykarında shólkemlestiriw;

- Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası oqıw processine ilimiy islenbeler nátiyjelerin ónimli engiziw, pándi nátiyjeli oqıtıwǵa qaratılǵan túrli metod hám usıllardı qolanıw **kompetensiyaların** iyelewi lazım.

Moduldi shólkemlestiriw hám ótkeriw boyınsha usınıslar

Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyetniń ruwxıy tiykarları moduli lekciya, ámeliy sabaqlar kórinisinde alıp barıladı.

Oqıtıw processinde bilimlendiriw zamanagóy metodları, pedagogikalıq texnologiyalar hám xabar-kommunikatsiya texnologiyaların qollanıw názerde tutılǵan.

Lekciya hám ámeliy sabaqlar diskussiya hám debat, ilimiy sawbet hám talıqlaw formasında, test sorawları, aqlıy hújum, topar menen pikirlew, kishi toparlar menen islew hám basqa interaktiv bilim beriw usulların qollaǵan halda, zamanagóy kompyuter texnologiyaları járdeminde prezentatsiyalı hám elektron-didaktik texnologiyalar tiykarında shólkemlestiriledi.

Modul sheńberinde ruwxıy-aǵartıwshılıq ilájlar názerde tutılıp, bunda

mámleket hám jámiyet ómirinde úlken ámeliy is tájriybesine iye, abıray hám statusqa, joqarı lawazım hám mártebege, ilimiy jetiskenlik hám ataqlarğa iyet bolğan shaxslar, ilimiy jámiyetshilik hám akademiyalıq taraw wákılleri, mámleket basqarıwı organları hıızmetkerleri hám basqa ataqlı shaxslar menen ádebiy hám ruwxıy-aǵartıwshılıq ushırasıwlar shólkemlestiriledi.

Moduldiń oqıw rejedegi basqa moduller menen baylanıshlıǵı

Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası hám jámiyetniń ruwxıy tiykarları moduli oqıw rejedegi “Joqarı bilimlendiriwge tiyisli normativ-huquqiy hújjetler” hám “Pedagogtıń kásiplik kompetensiyaların rawajlandırıw” hám basqa moduller menen óz ara baylanıshlı hamda metodikalıq támiynlew arqalı pedagoglardıń mámleket hám jámiyet ómirinde alıp barılıp atırǵan reformalardan xabardarlıq hám olarğa qatnas sezimlerin asırıwga, jámiyetniń ruwxıy tiykarların jánede bekkemlewge xızmet qıladı.

Moduldiń joqarı bilimlendiriwdegi orni

Moduldi ózlestiriw arqalı tınlawshılar 2022 — 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń mámleket hám jámiyet ómirin jetilistiriwdegi orni hám áhmiyeti, tiykarǵı baǵdar hám maqsetleri, Ózbekstan Respublikasınıń zamanagóy konstitutsionalizimi jáne “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyasına baylanıshlı kásiplik bilim hám kónlikpelerge iye boladı.

Modul boyınsha saatlar bólistiriliwi

		Jám i	Auditoriya oqıw júklemesi	
			Teoriyalıq	Ámeliy
1.	2022- 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń mámleket hám jámiyet ómirin jetilistiriwdegi ornı hám áhmiyeti	4	2	
2.	2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń tiykarǵı baǵdar hám maqsetleri	2		2
3.	Ózbekstan Respublikasınıń zamanagóy konstitutsionalizmi	2		2
4.	“Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyasi hám onıń mánisi	4	2	2
5.	Ilimiy jámiyetshilik, akademiyalıq taraw hám basqa kásip wákilleri menen ruwxıy-aǵartıwshılıq ushırasıw shólkemlestiriw	2		2
Jámi		12	4	8

TEORIYALÍQ SABAQLAR MAZMUNÍ

1-tema: 2022 — 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń mámleket hám jámiyet ómirin jetilistiriwdegi ornı hám áhmiyeti.(2 saat)

Jańa Ózbekstan sharyatında mámleket hám jámiyet ómirinde alıp barılıp atırǵan reformalar mazmunı hám mánisi. 2022 — 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń ornı hám áhamiyeti. Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasında Jańa Ózbekstandı qurıwdıń siyasiy-huquqiy, social-ekonomikalıq hám ilimiy-aǵartıwshılıq tiykarları.

2-tema: “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyasi hám onıń mánisi.(2 saat)

Bilimlendiriw hám tarbiya processlerin shólkemlestiriwde jámiyettiń ruwxıy tiykarları. “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyasi hám onıń mánis.

Globallassıu hám xabar ásirinde ruwxıylıq, aǵartıwshılıq hám moral máseleleri.

ÁMELIY SABAQLAR MAZMUNÍ

1-tema: 2022 — 2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń tiykarǵı baǵdar hám maqsetleri.(2 saat)

Insan qadrinin joqarılatıw hám erkin puqaralıq jámiyetin jánede rawajlandırıw arqalı xalıqshıl mámleket qurıw. Mámleketimizde ádil hám nızam ústinligin principlerin rawajlanıwdıń eń tiykarǵı hám zárúr shártine aylandırıw. Milliy ekonomikanı jedel rawajlandırıw hám joqarı ósiw templerin támiynlew. Ádil sociallıq siyasat jqrıtıw, insan kapitalın rawajlandırıw. Ruwxıy rawajlanıwdı támiynlew hám tarawdı jańa basqichqa alıp shıǵıw. Milliy máplerden kelip shıqqan halda ulıwma plaretarlıq mashqalalarǵa qatnas. Mámleketimiz qáwipsizigin hám qorǵanıw potencialın kúsheytiriw, ashıq, pragmatic hám aktiv sırtqı siyasat alıp barıw.

2-tema: Ózbekstan Respublikasınıń zamanagóy konstitutsionalizimi. (2 saat)

Ózbekstan Respublikası Konstitutsiyasınıń tiykarǵı prinsipleri. Ózbekstan Respublikası Konstitutsiyasında insan hám puqaranıń tiykarǵı huquqlari, erkinlikleri hám minnetleri. Jámiyettiń ekonomikalıq negizleri. Ózbekstan Respublikası Konstitutsiyasında administrativlik-territorialıq hám mámleket dúzilisi máseleleri. Mámleket hákimiyatınıń shólkemlesiwiniń konstitutsiyalıq tiykarları.

3-tema: “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyası hám onıń mánisi.(2 saat)

Bilimlendiriw hám tarbiya processlerin shólkemlestiriwde jámiyettiń ruwxıy tiykarları. “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyası hám unıń mánisi. Globallassıw hám xabar ásirinde ruwxıylıq, aǵartıwshılıq hám moral máseleleri.

4-tema: Ilimiy jámiyetshilik, akademiyalıq taraw hám basqa kásip wákilleri menen ruwxıy-aǵartıwshılıq ushırasıw shólkemlestiriw.(2 saat)

Ruwxıy-aǵartıwshılıq ilájlarda mámleket hám jámiyet ómirinde úlken ámeliy is tájriybesine iye, abıray hám statusqa, joqarı lawazım hám mártebege, ilimiy jetiskenlik hám ataqlarǵa iyet bolǵan shaxslar, ilimiy jámiyetshilik hám akademiyalıq taraw wákilleri, mámleket basqarıwı organları hızmetkerleri hám basqa ataqlı shaxslar menen ádebiy hám ruwxıy-aǵartıwshılıq ushırasıwlar shólkemlestiriledi.

OQÍTÍW FORMALARÍ

Bul modulde tómendegi oqıtıw formalarınan paydalanıladı:

- **lekciyalar, sáwbetlesiwler (kórilip atırǵan proekt boyınsha sheshimler boyınsha usınıslar beriw uqıplılıǵın rawajlandırıw, esitiw, qabıl etiw hám logikalıq juwmaqlar shıǵarıw);**
- **báseki hám tartıslar (islenbeler sheshimi boyınsha dáliyller hám tiykarlangan argumentlerdi usınıw, esitiw hám mashqalalar sheshimin tabıw uqıplılıǵın rawajlandırıw).**

ÁDEBIYATLAR

I. Ózbekstan Respublikasi Prezidentiniń shıǵarmaları

1. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq /Sh.M. Mirziyoev. – T.: «O‘zbekiston», 2016. -56 b.

2. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. – T.: «O‘zbekiston», 2017.-104 b.

3. Mirziyoev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.

4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2017 yil 13 iyundagi “Qonun va adolat ustuvorligini ta'minlash – barcha ezgu ma'sadlarimizga erishishning eng muhim sharti” mavzusidagi ma'ruzasidan [http://uza.uz/oz/politics/qonun va adolat-ustuvorligini taminlash-barcha-ezgu-ma-sadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526](http://uza.uz/oz/politics/qonun_va_adolat-ustuvorligini_taminlash-barcha-ezgu-ma-sadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526).

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2022 yil, 20 dekabr.

II. Normativ-huquqiy hujjetler

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 07/21/5040/0243-son.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 maydagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar

to'g'risida"gi PQ-4307-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.05.2019 y., 07/19/4307/3079-son.

6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 17 sentyabrdagi "Ta'lim tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 736-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 19.09.2018 y.

III. Elektron bilimlendiriw resurslari

1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.norma.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. [http:// www.strategy.uz](http://www.strategy.uz)
5. <https://president.uz>
6. [http:// www.edu.uz](http://www.edu.uz)

II. MODULDI OQÍTÍWDA PAYDALANATUĞÍN INTERAKTIV TÁLIM METODLARÍ

Shınıǵıw processinde qollanılatusın «Aqılıy hújim» usılı

Aqılıy hújim	-(breynstorming – miy boranı), ámeliy hám ilimiy problemalardıń sheshimin tabıwda jámaát penen maǵlıwmat jıynaw
Usıldıń tiykarǵı ideyası	-ideyalar toplaw, olardı bahalaw hám analiz qılıw, ajıratıw. “Aqılıy hújim”di alıp barıwshınıń háreketi ushın bul ideya tiykarǵı kórsetkish bolıp, qatnasıwshılardıń imkaniyatınan kelip shıqqan halda ideyalardı usınıs qılıwǵa shaqıradı.
Qaǵıydaları	Imkaniyatı barınsha kóbirek ideyalardı usınıs qılıw (jámlew), olardı analizlew, problemalardıń sheshimin tabıw hám olardı doskaǵa jazıp qoyıw.
Tálim beriwshi	Qatnasıwshılardı 3-4 topaǵa bóledi hám hár birine problemalardı usınıs qıladı. (Tablica 1) -Qatnasıwshılardı qollap-quwatlaydı (ımlaw, jılmayıw, awajı joq sózleri menen); -jumsaq, basqıshpa-basqısh studentler basqalardı kritikalawdan qaytarıp turadı; -hár bir pikirdi ózgeripten doskaǵa jazdırıp qoyadı; -studentlerdi sorawǵa kirisip ketiwine járdem beriw hám psixologiyalıq túskinlikten qutqarıw ushın, aldınǵı yaki usı sabaqtan kútilmegen, original sorawlar berip shınıǵıw ótkeredi. (blic soraw) (tablica 2).
Fidbeyk	-hár bir ideyanı analiz qılıw; -eń tuwrı ideyalardı qollap-quyatlaw

Aqılıy hújimniń maqseti hám qaǵıydaları

Aqılıy hújimdi ótkeriwden maqset

- Problemanıń sheshimin tabıw ushın ideyalardı tabıw;
  - ideyalardı olardıń áhmiyetligine qarap analizlew;
  - aktiv pikirlew tájiriyesin qalıplestiriw;
  - kútilmegen ideyalardı payda qılıw processin kórsetip beriw;
- tawılǵan ideyalardan paydalanıw kónlikpesin qalıplestiriw

Aqılıy hújim qaǵıydaları:

- Ideyalardı ilgeri súriliwi basqıshında kritikalawǵa jol qoyılmaydı;
- original hátteki fantastikalıq ideyalar xoshemetlenedi;
- barlıq ideyalar jazıp barıladı yaqı belgilep qoyıladı;
- eger maqul kórse avtordıń ózide jazıp baradı;
- “aqılıy hújim” metodında qatnasıwshılar bir-biri menen yuridikalıq hám administrativlik tárepten baylanısı bolmawı zárúr;
- Analiz qılıwshılar toparlıq salıstırmalı nátiyjeli ideyalardı analizleydi, sintez qıladı, bahalaydı hám tańlaydı;
- Usı is-ilajlardı ótkeriwde Keystiń ekonomistleri qátelesse de olardıń ideyası kelshek ushın xızmet qıladı” degen qaǵıydaǵa ámel qılıw.

Nátiyje:

- Studentler tárepinen belgili teoriyalıq bilimlerde puqta ózlestiriwge erisiledi;
- waqıt ajratıladı hám qılınadı;
- hár bir studentaktivlikke umtıladı;
- olarda erkin pikirlew dárejesi qalıplese.

Tema boyınsha 1-topar sorawları:

1. Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti I.A. Karimov shıǵarmalarında jámiyettiń rawajlanıwı haqqındaǵı jańasha ideyalar
2. Islam Karimovtıń shıǵarmalarında demokratiyalıq jámiyettiń rawajlanıwınıń ilimiy tiykarları
3. Jámiyet rawajlanıwına farmacion jandasıwdıń sheklengenligi
4. Jámiyet rawajlanıwında ruwxıy hám materiallıq turmıs uyǵınlıǵınıń tiykarlanıwı
5. Gárezsizlik hám jámiyet rawajlanıwınıń jańa teoriyalıq konseptual tiykarlarınń islep shıǵılıwı

Tema boyınsha 2-topar sorawları:

1. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëev tárepinen ilgeri súrilgen bes baslamanıń áhmiyeti xaqında
2. Kritikalıq analiz, tártip intizam hám shaxsıy juwapkershiliktiń mánisi.
3. “Insan mápi hár nárseden ústin” ekenligi.
4. Ózbekstan Respublikasınıń jánede rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyasınıń islep shıǵılıwı, onıń ústin wazıypaları.
5. Ózbekstan sociallıq-ekonomikalıq turmısında ámelge asırılıp atırǵan demokratiyalıq ózgerisler hám rawajlanıw perspektivası. Jańa ekonomikalıq zonalardıń shólkemlestiriliwi.

Tema boyınsha 3-topar sorawları:

1. Milliy tikleniwden-milliy jetilisiwde bes baslamanıń áhmiyeti
2. Mámleketimizde demokratiyalıq reformalardı jánede tereńlestiriw hám puqaralıq jámiyetin rawajlandırıwdıń ústin wazıypaları
3. Jaslardıń Ózbekstan jámiyeti sociallıq turmısındaǵı ornı hám aktiv qatnasıwın támiynlew faktorları
4. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëevtıń “Jańa Ózbekstan strategiyası” shıǵarmasınıń mazmun-mánisi
5. 2022-2026-jıllarǵa baǵdarlanǵan Jańa Ózbekstannıń Rawajlanıw strategiyasınıń tiykarǵı maqsetleri

III. TEORIYALÍQ MAĞLÍWMATLAR

1-TEMA: 2022 — 2026 jillargá mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń mámleket hám jámiyet ómirin jetilistiriwdegi ornı hám áhamiyeti.
(Lekciya 2-saat)

REJESI:

1. Jańa Ózbekstan sharayatında mámleket hám jámiyet ómirinde alıp barılıp atırǵan reformalar mazmunı hám mánisi.
2. 2022 — 2026 jillargá mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasınıń ornı hám áhamiyeti.
3. Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyasında Jańa Ózbekstandı qurıwdıń siyasiy-huquqiy, social-ekonomikalıq hám ilimiy-aǵartıwshılıq tiykarları.

Tayansh túsinikler: Strategiya, rawajlanıw strategiyası, jámiyet rawajlanıwınıń zamanagóy tiykarları, milliy rawajlanıw kriteriyaları, Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası.

Mámleketti joqarı shekler tárepke jetekleytuǵın, jámiyeti ulıwma maqset hám máplerin ózinde sáwlelengenlestirgen bólek strategiyasınıń ámeldegi bolıwı sol mámleket hám jámiyet ushın rawajlanıw tárepke qoyılatuǵın dáslepki qádemi bolıp esaplanadı. Jáhándıń rawajlanǵan mámleketleri qatarına kirisiw, milliy máplerdi ámelge asırıw sıyaqlı ulıwma milliy maqsetler birinshi náwbette mámlekettiń anıq strategiya hám programmaları arqalı ámelge asadı.

Ózbekstan óz ǵárezsizligin qolǵa kiritgach, rawajlanıwdıń kútá úlken úlken múmkinshilikleri ashıldı. Milliy resursların ortaq maqsetleri jolında jóneltiriw, óziniń rawajlanıw jolin ózi ǵárezsiz belgilewi sıyaqlı múmkinshilikler ǵárezsizliktiń dáslepki dáwirlerinen baslap payda boldı. Eń tiykarǵısı, milliy ǵárezsizlik sebepli xalqımız siyasiy boysınıwshılıq, ǵárezlilik tásirinen qutıldı. Mámleketlik suverenitet nátiyjesinde jámiyetimizdi reformalaw hám zamanagóy siyasiy rawajlanıw processlerin ámelge asırıw ushın bekkem jay hám siyasiy, social, ruwxıy hám de huqıqiy tiykarlardı basqıshpa-basqısh qurıw ushın keń múmkinshilikler payda boldı. Ózbekstan ǵárezsizlik sebepli óz rawajlanıwınıń

ulıwma jańa bolǵan tariyxıy dáwirine qádem qoydı. Mine sol dáwirdeń eń zárúrli qásiyetlerinen biri sonda ediki, keleside xalqımız óziniń túpkilikli mápleri hám mútajlıklarınan kelip shıǵıp, rawajlanıw strategiyasını belgilep alıw jáne onı ǵárezsiz ámelge asırıw sıyaqlı tariyxıy áhmiyetke iye bolǵan shárt-shárayatlarǵa eristi.

Hár qanday iskerliginiń juwmaǵında kutilgan nátiyjelerdi alıw onı anıq strategiya tiykarında aparıwdı talap etedi. Strategiya túsinigi grek tilinen στρατηγία - sarkardaning kórkem óneri sóz dizbeginen alınǵan bolıp, daslep áskeriy sóz dizbegi retinde keń qollanılǵan. Keyinirek bolsa, usı sóz dizbegi túrli maqsetlerdi ózinde jıynaǵan hám sol maqsetlerge erisiw jolındaǵı ulıwma hatti-háreketler kompleksi bolıp esaplanıw belgilengen. Jáhándiń taraqqiy etken mámleketleri iskerligine itibar qaratatuǵın bolsaq, strategiyaniń túrli at hám sóz dizbegiler menen atalǵanın kóriw múmkin. Mısalı, rawajlanıw modeli, rawajlanıw jolları, programmaları, milliy programmalar hám t.b. Dúnya tariyxında, rawajlanıwdıń “Yapon modeli”, “AQSH modeli”, “Shved modeli”, “Turk modeli” hám basqa óziniń nátiyjeliligi menen bólek ajralıp turıwshı modellerdi kórsetiw múmkin.

Ǵárezsizliktiń dáslepki jılları burınǵı birlespeden qalǵan siyasiy basqarıwdan pútkilley waz keshiw hám jańa demokratiyalıq kriteriyalardı, zamanagóy bazar munasábetlerine tiykarlanǵan rawajlanıw jolın (strategiyasını) tańlaw tiykarǵı wazıypa retinde belgilep alındı. Usı wazıypadan kelip shıǵıp, “Rawajlanıwdıń ózbek modeli” islep shıǵıldı. Modeldi jaratıwda rawajlanǵan mámleketler tájiriyesi, rawajlanıw jolı, túrli programmalar keń úyreniliniw, xalıq aralıq tájiriye hám milliy ayrıqshalıqlardan kelip shıqqan halda rawajlanıwdıń eń zárúrli bes principini belgilendi. Usı bes principniń tiykarǵı mazmunı tómendegilerden ibarat etip belgilendi:

Birinshi princip, ekonomikanıń siyasattan ústinligi, yaǵnıy ekonomikalıq reformalar hesh qashan siyasat artında qalmawı kerek, ol qandayda bir ideologiyaǵa boysındirilishi múmkin emes. Usı principke kóre, de ishki, de sırtqı ekonomikalıq munasábetlerdi ideologiyadan ajratıw zárúr ;

Ekinshi princip, ámelge asırılatuǵın reformalar mámleket tárepinen anıq

programmalar tiykarında muvapiqlashtirilishi, mámleket bas reformashi bolıwı kerek. Mámleket reformalardıń ústin turatuǵın baǵdarların belgilep beriwi, ózgertiwler siyasatın islep shıǵıwı jáne onı izbe-izlik menen ótkeziwi, jtalab etiledi;

Úshinshi princip, nızam, nızamlarǵa ámel etiw ústin turatuǵın bolıwı kerek. Bunıń mánisi mınada, demokratiyalıq jol menen qabıl etilgen jańa Konstitutsiya hám nızamlardı hesh esaptan tısqarısız hámme húrmet etiwı hám olarǵa iyiwmay ámel etiwı kerek;

Tórtinshi princip, xalıqtıń demografik quramın esapqa alǵan halda kúshli social siyasatti ótkeriw. Bazar munasábetlerin engiziw menen bir waqıtta xalıqtı social qorǵaw maydanınan aldınan tásirli sharalar kóriliwi kerek. Bul bazar munasábetlerine ótiwde xalıqtıń social múmkinshilikleri itibarǵa alınıwın támiyinleydi;

Besinshi princip, bazar ekonomikasına ótiw obiektiv ekonomikalıq nızamlardıń talapların esapqa alǵan halda, ótken zaman daǵı “revolyuciyalıq sekrewlar”siz, yaǵnıy evolyutsion jol menen, puqta oylap, basqıshpa-basqısh ámelge asırılıwı kerek.

Tariyxıy rawajlanıw sonnan dárek berediki, qabıl etilgen milliy programmalar, joybarlar, strategiya hám modellerdi arnawlı bir dáwir ótkennen keyin jańa dáwir mútajliklerinen kelip shıǵıp modernizaciyalaw, jetilistiriw yamasa jańa strtagegiyani jaratıw mútajligi payda boladı. Áne sol mútajlikten kelip shıǵıp, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2017-jıldıń 7-fevral kungi “Ózbekstan Respublikasınıń jáne de rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyası tuwrısında”gi Pármanı menen 2017-2021 jıllarda Ózbekstan Respublikasınıń rawajlandırıwdıń besew ústin turatuǵın baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyası qabıllandı.

Mámleketimiz prezidenti Shavkat Mirziyoyevning ideyası hám ǵayratı menen engizilgen, Ózbekstandı hár tárepleme taraqqiy ettiriw, dúnyanıń aldınǵı demokratiyalıq mámleketleri qatarından jay alıwı hám jáhán maydanında múnásip orın iyelewi tiykarǵı maqset etip belgilengen usı Strategiya mámlekettiń jaqın keleshekтеgi rawajlanıw jolınıń bas ústin turatuǵın hújjeti retinde xalıq aralıq

jámiyetshilik, abıraylı ekspert-qánigeler, mámleket hám jámiyetlik ğayratkerleri, siyasatshunoslar tárepinen joqarı bahalandı.

Háreketler strategiyasında Ózbekstandı rawajlandırıwdıń besew ústin turatuǵın baǵdarı belgilep berilgen bolıp, olardıń hár birinde mámlekette jańa basqısh daǵı demokratiyalıq reformalardı jáne de tereńlestiriw hám natıyjeliligin támiyinlewge tiyisli anıq ilajlar óz sawleleniwini tapqan.

1. “Mámleket hám jámiyet qurılısın jetilistiriw” dep atalǵan birinshi baǵdarde demokratiyalıq reformalardı tereńlestiriw hám mámleketti modernizaciyalawda parlament hám de siyasiy partiyalardıń rolin jáne de kúsheytiw, mámleket basqarıwı sistemasın reformalaw, mámleket xızmetiniń shólkemlestirilgen-huqıqıy tiykarların rawajlandırıw, " Elektron húkimet" sistemasın jetilistiriw, mámleket xızmetlerin sapası hám nátiyjesin asırıw, jámiyetshilik qadaǵalawı mexanizmlerin ámelde qollanıw etiw, puqaralıq jámiyeti institutları hám de ğalaba xabar quralları rolin kúsheytiw názerde tutilǵan.

2. “Nızam ústinligin támiyinlew hám sud-huqıq sistemasın jáne de reformalaw” dep atalǵan ekinshi baǵdarde sud hákimiyattiń anıq ğárezsizligin hám de puqaralardıń huqıq hám erkinliklerin isenimli qorǵaw kepilliklerin bekkemlew, huqıq buzıwlarıń aldın alıw jumıslarında nátiyjelilikti asırıw, sudni anıq “Ádalat qo'rg'oni”ga aylandırıw yuridikalıq járdem hám huqıqıy xızmetler sapasını tupten jaqsılaw, sud-huqıq sistemasında jańa baǵdardaǵı reformalardı ámelge asırıw ilajları belgilengen.

3. “Ekonomikanı jáne de rawajlandırıw hám liberallashtirish” dep atalǵan úshinshi baǵdarde milliy valyuta hám bahalardıń turaqlılıǵını támiyinlew, valyutanı tártipke salıw, Ózbekstanǵa shet el investitsiyaların keń tartıw, jetekshi xalıq aralıq hám sırt el finanslıq institutları menen baylanıslardı keńeytiw, kiripke mólsherlengen tovarlar óndiriske zamanagóy texnologiyalardı engiziw, mámlekettiń xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornın kóteriw, ulıwma, mámleket ekonomikasın jedel rawajlandırıw boyınsha tiyisli wazıypalardı ámelge asırıw ilajları zárúrli orın tutadı.

4. “Social tarawdı rawajlandırıw” dep atalǵan tórtinshi baǵdar xalıq, ásirese

jaslardıń bandligini támiyinlew, puqaralardı social qorǵaw hám salamatlıǵın saqlaw, pán, tálim, mádeniyat hám sport salasın jetilistiriw, jol-transport, injenerlik-kommunikaciya hám de social infratuzilmani rawajlandırıw ilajların ámelge asırıw maqsetlerine qaratılǵan.

5. “Qawipsizlik, milletlep аралық татıwlıq hám diniy tolerantlıqtı támiyinlew, tereń oylanǵan, óz-ara mápli hám ámeliy ruhdagi sırtqı siyasat júrgiziw” dep atalǵan besinshi бағдар sheńberinde bolsa, mámlekettiń ǵárezsizligin, aymaqlıq pútinligin qorǵawǵa tiyisli ilajlardı ámelge asırıw, Aral baxıtsızlıǵınıń aqıbetlerin yumshatish, sonıń menen birge, dúnyanıń barlıq mámleketleri, ásirese, birinshi náwbette, qońsilas mámleketlikler menen óz-ara teń máplerge tiykarlanǵan dos sıpatında baylanıslar hám bekkem sheriklikti jolǵa qoyıw sıyaqlı tınıshlıqparvar siyasatqa tayanǵan ilajlar ámelge asırılıwı belgilengen.

Búgingi dáwirde Jańa Ózbekstan “Insan qadri ústin turatuǵın bolǵan jámiyet hám халықшыл mámleket” degen zárúrli ideya negizinde júzege keliw жетилип жетилип atır. Mámleketimiz Basshısı belgilep bergен bul danıqlı maqset tiykarında xalqımız tazadan -jańa reformalardıń haqıyqıy avtorına aylanıp barıp atır. Háreketler strategiyasında belgilengen maqset hám wazıypalar jámiyet rawajlanıwında óziniń anıq nátiyjelerin kórsetkennen keyin, 2022 jıldan baslap jańa dáwir shaqiriqlarǵıman kelip shıqqan halda “Háreketler strategiyasınan - Rawajlanıw strategiyasına қарай” principi tiykarında keyingi bes jıllıqta mámleketimizde ámelge asırılatuǵın reformalardıń zárúr siyasiy-huqıqıy, sociallıq-ekonomikalıq hám ilimiy-bilimlendiriw tiykarların jaratıp beriwge qaratılǵan Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyası qabıllandı.

Háreketler strategiyası sheńberinde ámelge asırılǵan jumıslar kólemi haqqında sóylegende ótken dáwir dawamında mámleket hám jámiyet ómiriniń barlıq tarawların tupten reformalawǵa qaratılǵan 300 ge jaqın nızam, 4 mindan zıyat Ózbekstan Respublikası Prezidenti qararları qabıllandı. Sonıń menen birge, insan huqıqların támiyinlew, mámleket shólkemleriniń esapdorligi hám ashıqlıǵın kúsheytiw hám de puqaralıq jámiyeti institutları, ǵalaba xabar qurallarınıń roli, xalıq hám jámiyetlik birlespeleriniń siyasiy aktivligin asırıw boyınsha sistemalı

jumislar ámelge asırıldı. Milliy ekonomikanı reformalaw boyınsha sırtqı sawda, salıq hám finans siyasatın liberallashtirish, isbilermenlikti qollap-quwatlaw hám jeke menshik qol qatılmaslıǵın kepillik beriw, awıl xojalıǵı ónimlerin tereń qayta islewdi shólkemlestiriw hám de ayaqlardı jedel rawajlandırıwdı támiyinlew boyınsha tásirli sharalar ko'rildi.

Puqaralardıń social qorǵalıwın kúsheytiw hám jarlılıqtı kemeytiw mámleket siyasatınıń ústin turatuǵın baǵdarı retinde belgilenip, xalıqtı jańa jumıs orınların hám kepillikli dáramat dáregi, maman medicinalıq hám tálim xızmetlerin, múnásip jasaw sharayatları menen támiyinlew sapa tárepinen jańa basqıshqa kóterildi. Sońǵı bes jıllıq reformalardıń nátiyjesinde mámleketimizde Jańa Ózbekstandı dúziwdiń zárúr siyasiy-huqıqıy, sociallıq-ekonomikalıq hám ilimiy-bilimlendiriw tiykarları jaratıldı. Jáhán kólemindegi quramalı processlerdi hám mámleketimiz basıp ótken rawajlanıw nátiyjelerin tereń analiz etken halda keyingi jıllarda “Insan qadri ushın” principi tiykarında xalqımızdıń párawanlıǵın jáne de asırıw, ekonomika tarmaqların transformaciya qılıw hám isbilermenlikti jedel rawajlandırıw, insan huqıqları hám máplerin sózsiz támiyinlew hám de aktiv puqaralıq jámiyetin qalıplestiriwge qaratılǵan reformalardıń ústin turatuǵın baǵdarların belgilew mútajliklerinen kelip shıqqan halda Keń jámiyetshilik talqılawı nátiyjesinde “Háreketler strategiyasınan - Rawajlanıw strategiyasına kapaı” principine tiykarlanıp islep shıǵılǵan tómendegi jetew ústin turatuǵın бағдартен ibarat 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası (keyingi orınlarda - Rawajlanıw strategiyası) jáne onı “Insan qadrini kótermelew hám aktiv máhelle jılı”da ámelge asırıwǵa tiyisli mámleket programması qabıllandı. Usı eki hújjettiń huqıqıy hasası retinde Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 20. 01. 2022 jıldaǵı PF-60 -san Pármanın keltiriw múmkin.

2022–2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstan Rawajlanıw strategiyası 7 бағдар hám 100 dane maqsetten shólkemlesken. 2022 jılda strategianı ámelge asırıwǵa tiyisli Mámleket programması sheńberindegi ilajlarǵa 55 trln swm hám 11,7 mlrd dollar ajratılıwı belgilengen.

Rawajlanıw strategiyası tómendegi baǵdarlerdi óz ishine alǵan :

- Birinshi baǵdar: insan qadrini kóteriw hám erkin puqaralıq jámiyetin jáne de rawajlandırıw arqalı халықшыл mámleket qurıw ;
- Ekinshi baǵdar: Ózbekstanda ádalat hám nızam ústinligi principlerini rawajlanıwdıń eń tiykarǵı hám zárúr shártine aylandırıw ;
- Úshinshi baǵdar: milliy ekonomikanı jedel rawajlandırıw hám joqarı ósiw pátlerin támiyinlew;
- Tórtinshi baǵdar: ádalatlı social siyasat júrgiziw, insan kapitalın rawajlandırıw ;
- Besinshi baǵdar: ruwxıy rawajlanıwdı támiyinlew hám tarawdı jańa basqıshqa alıp shıǵıw ;
- Altınshı baǵdar: milliy máplerden kelip shıqqan halda ulıwmadunyalıq máselelerge jantasıw ;
- Jetinshi baǵdar: Ózbekstan qawipsizligi hám qorgaw potencialın kúsheytiw, ashıq, pragmatik hám aktiv sırtqı siyasat aparıw ;

Háreketler strategiyasınan ayrıqsha bolıp esaplanıw, Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası Ózbekstandı keyingi 5 jılda rawajlandırıwdıń 7 ústin turatuǵın baǵdarı sheńberinde 100 dane maqsetke erisiwge qaratılǵan hám 2022 jılda ámelge asırılıwı kerek bolǵan 398 ilajnı óz ishine alǵan. Bul maqsetlerge erisiw jolında ámelge asırılatuǵın umtılıw-háreketler de anıq. Olar, óz gezeginde, nátiyjelilik hám nátiyjelilikti baqlawdı talayyin ańsatlashtiradi. Basqasha etip aytqanda, joybarlastırılǵan reformalar nátiyjeliligini rawajlanıwdıń maqsetlerine eriskenlik dárejesine muwapıq túrde bahalaw sisteması engizilip atır.

Rawajlanıw strategiyasın islep shıǵıwda hám qabıllawda Háreketler strategiyasına salıstırǵanda mámleketimiz xalqınıń qatnasıwı sezilerli dárejede arttı. Bunıń menen hújjetin jáne de xalqchilligi támiyinlendi. Buǵan, atap aytqanda tek ǵana ush tiykarǵı elektron platformaga jámiyetshilik dodalawları juwmaǵı boyınsha kelip túsken 17 mınnan zıyat oy-órisler ayqın dálil bóle aladı. Bunda, Háreketler strategiyası sheńberinde baslanǵan xalıq menen baylanıs sisteması zárúrli rol oynaganini bólek tán alıw etiw kerek. Sebebi, áyne Háreketler

strategiyasında belgilep berilgen islerdi ámelge asırıw processinde mámleket shólkemleriniń xalıq menen tuwrıdan-tuwrı baylanısı jolǵa qoyıldı, jıldan-jılǵa ashıqlıq artıp bardı. Bul bolsa óz-ózinen xalıqtıń mámleket shólkemlerine salıstırǵanda munasábetin tupten ózgartirdi, onıń aktivligi, reformalardı isenimi hám tiyisliligin kúshaytırdı. Eń áhmiyetlisi, puqaralar tárepinen mámleket shólkemleri aldına másele qoyıw múmkinshilikleri jáne de kengaydı.

Strategiyada jaqın hám orta keleshekte mámleketimizdiń rawajlanıw tendensiyalari qanday bolıwı, buǵan baylanıslıǵı ústin turatuǵın wazıypalar belgilengen. «Háreketler strategiyasınan - Rawajlanıw strategiyasına qaray» degen princip tiykarında reformalardıń tıǵız baylanıslılıǵı hám dawam etiw waqtını támiyinlewge bólek itibar qaratılǵan. Atap aytqanda, Háreketler strategiyası hár bir tarawda úlken reformalardı ámelge asırıw menen baslanǵan bolsa, Rawajlanıw strategiyasında bolsa usı reformalar tıǵız baylanıslılıǵı támiyinlengenini halda dawam ettiriledi, tóplangan úlken tájiriye hám múmkinshilikler tiykarında reformalar jáne de qatańlıq hám jedellik menen rawajlanıwlashtirilib barıladı. Bunda nátiyjelilik koefficiyenti artıp, alıp barılatuǵın reformalardıń nátiyjeliligi artadı.

Rawajlanıw strategiyasın atqarıw qılıw boyınsha mexanizm jetilistirildi. Atap aytqanda, Prezident Shavkat Mirziyoyevning «2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası tuwrısında»gi pármanı menen strategiyanı ámelge asırıw boyınsha milliy komissiya quramı tastıyqlandı. Itibarlı tárepi sonda, bul komissiya quramı mámleket degi mámleket shólkemleri juwapkerleri hám jámiyetshilik aktivlerinen quram tapqan. Komissiya aǵzaları Rawajlanıw strategiyasınıń tikkeley ámelge asırılıwı hám tiyisli mutassaddilar üstinen buǵan baylanıslı qadaǵalawdıń támiyinleniwine juwapker etip belgilengen.

Rawajlanıw strategiyasınıń hár bir basqıshın ámelge asırıwda jámiyetshilik qadaǵalawı qatnasıwınıń kúshaytirilayotgani da itibarǵa iyelik etiw. Tuwrısında, bunday qadaǵalawdı ámelge asırıw ushın keń múmkinshilikler jaratıluyotgani bolsa bólek dıqqatqa iye. Túrli iskerlik tarawıları tarawlardıń nomerlashtirilishi, sonıń menen birge, elektron platformalar tashkil etiliwiniń rejelestiriliwi, bárinen

burin bul shólkemlerdiń óz iskerliginde nátiyjelilikke jetiwi ushin xızmet qilsa, basqa tárepeden xalıqtıń mámleket shólkemleri iskerliginen qaniqish sezimin qalıplestiriwge dúmpish boladı. Sonıń menen birge, bul ashıqlıq hám ashıqlıq jámiyetshilik qadaǵalawın nátiyjeli ámelge asırıw imkaniyatın da beredi. Odan tısqarı, barlıq dárejedeги mámleket shólkemleriniń xalıq wákilleri- deputatlar aldındaǵı esapdorligi ortayotganligi da mámleket shólkemleri ústinen qadaǵalawdıń kusheytiwi, mutassaddilarning óz wazıypalarına juwapkershilik menen jantasıwlarına xızmet etedi.

Donishmanlar aytqanı sıyaqlı turmıs bir orında toqtap turmaydı. Qabıl etilgen hár qanday nızam, qarar hám basqa normativ hújjetler waqıt ótip óz tásiriligini kemeytiwi, dáwirdiń jańa shaqiriqlerine uyqas kelmewi múmkin. Sol tárepten alıp qaraǵanda, 2023-jıl 11-sentyabrde qabıl etilgen Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń «Ózbekstan - 2030» strategiyası tuwrısında»gi 158-san Pármanı búgingi dáwir shaqiriqlerinen kelip shıǵıp, hám de keleshek jobalardı belgilew ushin jańa huqıqıy qural retinde tán alıw etiw hám qabıllaw múmkin.

Párman menen Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasınıń ámelge asırıw processinde arttırılǵan tájiriye hám jámiyetshilik talqılawı nátiyjeleri tiykarında islep shıǵılǵan «Ózbekstan - 2030» strategiyası tastıyqlandı. Hújjette tómendegi tiykarǵı ideyalar sáwlelendirilgen:

- barqaror ekonomikalıq ósiw arqalı tabısı ortashadan joqarı bolǵan mámleketlikler qatarından orın alıw ;
- aholi talaplarına hám xalıq aralıq standartlarǵa tolıq juwap beretuǵın tálim, medicina jáne social qorǵaw sistemasın shólkemlestiriw;
- aholi ushin qolay ekologiyalıq sharayatlardı jaratıw ;
- xalq xızmetindegi ádalatlı hám zamanagóy mámleketti qurıw ;
- mamlakatning suverenitet hám qawipsizligin kepillikli támiyinlew.

«Ózbekstan - 2030» strategiyası sheńberinde óz aktuallıǵın joǵatpaǵan barlıq maqsetlerge erisiw, sonıń menen birge, Jańa Ózbekstandı rawajlandırıw strategiyasında belgilengen wazıypalardı ámelge asırıw támiyinlenedi.

Qadaǵalaw sorawları :

1. Jańa Ózbekstanda mámleket hám jámiyet turmısında alıp barılıp atırǵan reformalardıń mazmun-mánisin túsintiriń.

2. 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasınıń jámiyet rawajlanıwındaǵı ornı hám áhmiyeti anıqlama berń.

3. Rawajlanıw strategiyasında belgilep berilgen tiykarǵı baǵdar, maqset hám wazıypalardan kelip shıǵıp Jańa Ózbekstandı dúziwdiń siyasiy-huqıqıy, sociallıq-ekonomikalıq hám ilimiy bilimlendiriw tiykarlarına tiyisli pikirlerińizdi bayanlań.

4. Strategiyada belgilengen baǵdarlerdiń sohangizga saykeslerin anıqlań hám olardı óz juwmaqlarıńızda kórsetip beriń.

2-TEMA: “JAŃA ÓZBEKSTAN – AǴARTÍWShÍLÍQ JÁMIYET” KONSEPSIYASI HÁM ONÍŃ MÁNISI.

(Lekciya 2-saat)

Reje:

1. Bilimlendiriw hám tarbiya processlerin shólkemlestiriwde jámiyettiń ruwxıy tiykarları.
2. “Jańa Ózbekstan – aǵartıwshılıq jámiyet” konsepsiyasi hám onıń mánis.
3. Globallasıu hám xabar ásirinde ruwxıylıq, aǵartıwshılıq hám moral máseleleri.

Tayansh túsiniqler: Ruwxıylıq, ideologiya, tálim, tárbiya, bilimli jámiyet, globallasıw, global informaciyalashuv, informaciya asri, ideologiyalıq abaylar, milliy ayrıqshalıqlar.

Búgin dúnyanıń barlıq regionlarında globallasıw procesi social -materiallıq hádiyselerge óziniń túrlishe tásirin ótkerip atır. Bunday tásirdiń birdey emesligi dúnya mámleketleriniń siyasiy, ekonomikalıq, social, informaciya, ruwxıy potencialleri hám geosiyosiy faktorlar menen bekkem baylanıslı. Dunyada júz berip atırǵan bul sıyaqlı kúshli processlerdiń kúsheyiwi sharayatında milliy ruwxıylıqǵa qaratılǵan abaylar barǵan sayın asıp barıp atır. Bunıń tiykarǵı sebebi ruwxıylıqtıń millet sanasın, dúnyaǵa kóz qarası hám mentalitetini shólkemlestiriw

menen baylanıslı. Olardı hár qıylı zamanagóy usıl hám qurallar járdeminde ózgertiw arqalı milletti, mámleketti jáne onıń barlıq baylıqların qolǵa kirgiziw múmkin boladı. Ruwxıylıqtıń krizisqa júz tutıwı, álbette, mámlekettiń rawajlanıwdan orqada qalıwına, basqa mámleketlerdiń izmida bolıwına alıp keledi.

Ruwxıylıq - insan etikası hám odobi, bilimleri, uqıpı qábileti, ámeliy ilmiy tájriybeleri, hújdanı, iymanı, ıqtıqatı, dúnyaǵa kóz qarası, ideologiyalıq qarawlardıń bir-biri menen ajıralmas baylanısqan, jámiyet rawajlanıwına unamlı tásir etetuǵın ortaқ sisteması bolıp tabıladı.

Ǵárezsizligimizning dáslepki jıllarındanoq ruwxıylıq, jaslar tárbiyası, barksamal awlad, kámal insandı qalıplestiriw máseleleri mámleket siyasatınıń ústin turatuǵın baǵdarları etip belgilendi. Sebebi hár qanday mámlekettiń, hár qanday jámiyettiń keleshegi, onıń rawajlanıwı, jáhanda óz ornına ıyelewi máseleleri onıń jaslarınıń bilimi, potencialı, dúnyaǵa kóz qarası, ruwxıylıqına tuwrıdan-tuwrı baylanıslı.

Sol orında atap ótiw kerek, ruwxıylıqtıń mánisi hám ámeliy áhmiyeti, ásirese, jámiyet rawajlanıwınıń búklem dáwirlerinde ayqın kózge taslanadı. Mámlekettiń kúshi hám qudıretin ruwxıy tárepten barksamal bolǵan kisilargina belgileydi. Ruwxıylıqǵa itibar bermegen mámlekette úlken ekonomikalıq, social, siyasiy bo'hronlar júz boladı. Jámiyet turmısındaǵı barlıq bo'hronlarning tamırı da adamlardıń ruwxıy kámalı dárejesi hám jaǵdayına barıp taqaladı. Xalqı ruwxıy tárepten jarlı bolǵan hám ol aqılǵa say basqarilmagan mámleket, tábiyǵıy baylıqları behisob sonda da, hesh qashan ullı mámleket bola almaydı. Bul pikirler tuwrılıǵı insaniyat jámiyeti rawajlanıwınıń hár qádeminde tolıq tastıyqlanadı. Usınıń sebebinen de házirgi kúnde jáhán daǵı rawajlangan mámleketler, ǵárezsiz rawajlanıw jolına ótip alǵan jas mámleketlikler jámiyet aǵzalarınıń ruwxıy kámalı máselesine birinshi dárejeli áhmiyet berip kelip atırlar.

Óz táǵdiri hám keleshegi ushın qayǵıratuǵın hár qanday jámiyet, hár qanday mámleket jaslarǵa munasábet máselesinde olardıń ómirin ruwxıy bay, tereń mazmunlı qılıw, hár tárepleme jetik, barksamal insan bolıp jetiwiwinen mápdar bolıp tabıladı. Sol sebepli jaslardıń fizikalıq, ruwxıy hám intellektuallıq

qábiletlerin kórinetuǵın ete alıwları ushın keń múmkinshilikler jaratıp berilip atır. Jaslarımızdıń siyasiy sanalı, ruwxıy bǎrkámal, shıǵısona ádep-etikalı, aktiv, juwapkershilikli, ana -watanǵa shın berilgen bolıp jetiwiwi jámiyet, mámleket táǵdiri ushın oǵada zárúrli bolıp tabıladı.

Insannıń ómiri tájiriybesi, iskerligi, bilimi, ilmi, ádep-etikası, hatti-háreketi menen óziniń ruwxıy álemin boyıtıp baradı. Aqlan hám etikaan boyıp barǵan sayın óz aldına adamgershilikli wazıypalardı qoyıp, oǵan erisiw ushın háreket etedi. Háreket bolsa ruwxıy jayni talap etedi. Ruwxıy kámalǵa jetken processinde insan xarakteri toblanadı.

Ruwxıy kámalǵa jetken ótken zamannan qalǵan miyraslar hám qádiriyatlardı úyreniw, rawajlandırıw, jańa basqıshqa kóteriw arqalı ámelge asadı. Bir dáwir, milletke, dinga, ideologiyaǵa tán bolǵan ruwxıylıq kriteriyaların tolıqlastırıw, olarǵa soqır-ko'rona ıqtıqat qılıw da shaxs hám jámiyet kámalı múmkinshiliklerin sheklep qóyadı. Ruwxıy kámalǵa jetken tiykarında ádillik ideyalarına tayanish jatadı. Ádalatlı jámiyetgine kámal insandı tárbiyalawǵa múmkinshilik jaratadı. Kámal insanlar bolsa jámiyet rawajlanıwın támiyinleytuǵın tiykarǵı omil bolıp tabıladı. Bul áwele hám tiykarlanıp kámal insan dárejesine eliriwi kerek bolǵan jaslarǵa tiyisli bolıp tabıladı.

Etikaan bǎrkámal, bilimli hám tájiriybeli, ılım tiykarların tereń iyelegen, ádalatparvarlik, adamgershilik ıqtıqatı kúshli baslıq shaxslar joqarı ruwxıy pazıyletlerdiń iyesi bóle aladılar. Bul pazıyletlerdiń barlıǵı birgelesip, jámiettiń dúnyaǵa kóz qarası, ıqtıqatı, xalıqtıń milliy sanasın qalıplesiwine, bekkemlenip, rawajlanıwına alıp keledi. Ruwxıy kámalǵa jetken, onıń barlıq qırları óz-ara baylanıslılıǵı, bir-birine tikkeley yamasa tikkeley bolmaǵan tásir etip turıwı tiykarında dawam etedi. Insan, atap aytqanda jaslar kámalını ruwxıylıqtıń joqarıdaǵı táreplerinen qandayda-birisız tolıq oyda sawlelendiriw múmkin emes. Onıń mánisi de sol sapalardıń ortaǵ birligi tiykarında qalıpleseedi hám kámal tawıp baradı.

Ruwxıy kámalǵa jetken jámiyet rawajlanıwınıń insan iskerligi, sanasın menen baylanıslı bolǵan subyektiv faktorları barǵan sayın keńeyip, tereńlesip,

rawajlanıp barıwın ańlatadı. Student-jaslarımızdın keleshekte óz salasınıń jetik qánigesi bolıp jetiwishlarida, jámiyet rawajlanıwına múnásip úleslerin qosıwlarında, birinshi náwbette, olardıń ruwxıy kámalı, hár tárepten jetilisen insanlar bolıp qalıptesiwleri oǵada zárúrli áhmiyetke iye boladı.

Ekenin aytıw kerek, mámleketimizdi demokratiyalıq principler, ilim jetiskenlikleri tiykarında modernizaciyalaw menen birge, múqaddes dinimizni, milliy ózligimizdi saqlap -abaylap jasawdı maqset etip qoyǵanmız. Shıǵısona ruwxıy ahloqning tiykarǵı kriteriyası bizge áyyemginen miyraslar bolıp kiyatırǵan úrp-ádetler, dástúrler hám de kóplegen xalıqlar filosofiyasınıń hasası bolıp jaratılǵan ulıwma insanıyılıq qádiriyatlar esaplanadı. Bul túsinikler Shıǵıs filosofiyasında insanıyat ushın, hár bir xalıq, shańaraq hám shaxs ushın bahasız baylıq hám múlk retinde bahalanadı.

Sol orında atap ótiw kepek, shıǵıs xalıqları turmısında jay, shańaraq, ata-ana, balalar, úrim-putaq, ulıwma alǵanda, mámleket gárezsizligine sadıqlıq, insańǵa húrmet, isenim, yad, hújdan, erkinlik sıyaqlı túsinikler keń mánis kásip etedi. Eger insan ózin xalıqtın bir bólekshesi dep esaplasa, xalqni o'ylasa jáne onıń mápi jolında miynet qilsaǵana, ruwxıy ahloqqa baylanıslı boladı.

Házirgi дүнья жүзлик жаңаланыўлар procesi aldın arnawlı bir mámleket, keyin bir gruppá mámleketlikler, áyne yaqıtta bolsa barlıq mámleketler táǵdirine, jámiyetler hám jámáátler, bólek insanlar turmısına tikkeley hám tikkeley bolmaǵan tásir kórsete basladı. Dúnya жаңаланыўları processinde hár bir mámleket óz rawajlanıw jolin ózi belgilep, jámiyettegi ilimiy-bilimlendiriw hám ruwxıy potencialdı rawajlanıwlashtirmoqda.

Ózbekstanda da bul ózgerisler processleri aǵımında óziniń ayrıqsha sociallıq-siyasiy, ruwxıy jańalanıw programmaları jaratılıp, olarda insan mápleri ústin turatuǵınlıqqa iye bolıp, bul jámiyettegi bárkámal áwlad, qolaversa, hár bir perzentimizning ruwxıy -мораллық jetikligine baylanıslı.

Keleshekte huqıqıy demokratiyalıq mámleket qurıw hám xalqımız ushın múnásip turmıs tárizin jaratıw joqarı maqsetimiz bolıp tabıladı. Bul maqsetlerge jetiwimiz xalqımız, ásirese jaslarımızǵa, olardıń ruwxıy -мораллық tárbiyasına

tikkeley baylanıslı. Jámıyetimizdi reformalaw, milliy qádiriyatlarımız hám haqıyqıy tariyxımızni qayta tiklew, milliy ideyamızǵa ıyelew processinde jaslardı ruwxıy -мораллық ruhda tárbiyalaw aktual máselelerden bolıp, ol tárbiyalıq jumıslar kompleksinde tiykarǵı orındı iyeleydi.

Sońǵı jıllarda jaslardıń ruwxıy-ideologiyalıq kóz-qarasların rawajlandırıw mámleket siyasatı dárejesine kóterildi. Bunı ámeldegi húkimet tárepinen usı tarawǵa qaratılǵan itibardıń artıp baratırǵanı, qabıl qılınıp atırǵan qarar hám basqa huqıyqıy hújjetlerden kóriw múmkin. Sonday hújjetlerden biri - bul qabıl etiliwi kutilayotgan “Jańa Ózbekstan - bilimli jámıyet” koncepsiyası jáne onı ámelge asırıw milliy programması bolıp tabıladı. Mámleketimiz basshısı SH Mirziyoyev islep shıǵılatuǵın koncepciyadan kútiletuǵın nátiyjeler haqqında toqtalıp ótken.

- Bul, áwele, ruwxıy-мораллық qádiriyatlarımızni dáwir talaplarına uyqas túrde bayıtıw hám rawajlandırıw, sol arqalı jámıettiń materiallıq hám bilimlendiriw rawajlanıwına erisiw imkaniyatın beredi.

- Óz gezeginde, bul jámıyet aǵzalarınıń sana-sezimine jáne oylawın, turmıs filosofiyası hám dúnyaǵa kóz qarasın keńeytiwge xızmet etedi.

- Bunda, xalıq, ásirese, jaslardıń intellektuallıq potencialı hám dúnyaǵa kóz qarasın kóteriw, patriotlıq, xalqqa muhabbat hám sadıqlıq sezimi menen jasaytuǵınlıq bárkámal áwladtı tárbiyalaw - joqarı maqset bolıp tabıladı.

- Ilim, mádeniyat hám kórkem óner, ádebiyat hám kórkem dóretiwshilik tarawlarınıń mámleketimiz rawajlanıwındaǵı ornı hám tásinin jáne de asırıwǵa qaratılǵan bólek programmalar qabıl etiledi.

- Dóretiwshi oqımıslı adamlarǵa turaqlı itibar qaratıw, olardı materiallıq hám ruwxıy tárepten qollap-quwatlaw, miynet hám jasaw sharayatların jaqsılawǵa qaratılǵan jumıslar dawam ettiriledi.

- Mádeniyat hám sport mákemeleri, teatr hám muzeylerdiń materiallıq-texnikalıq bazasın jáne de jaqsılaw boyınsha kompleks ilajlar ámelge asırıladi.

- Aymaqlardıń materiallıq rawajlanıwı, xalıq ónermentchiligini gúlleniw taptırıwǵa qaratılǵan mánzilli islerdi sistemalı tiykarda alıp barıladı.

- Mámleketimizde diniy tolerantlıq hám milletleraro tatıwlıqtı

támiyinlew, puqaralarimizni túrli ideologiyalıq abaylardan, zıyanlı aǵıs hám ideyalardan qorgaw máseleleri endigiden de dıqqat orayında boladı.

- Múqaddes dinimiz, iygili pazyletlerimizning sawlelengen ańlatpası retinde qadrlanadı. Jurtımızda túrli diniy konfessiyalar ushın zárúr sharayat jaratılıwma qaratılǵan siyasat izbe-iz dawam ettiriledi.

Jaratılajak konsepsiya áwele, ruwxıy -мораллық qádiriyatlarımızni dáwir talaplarına uyqas túrde bayıtıw hám rawajlandırıw, sol arqalı jámiettiń materiallıq hám bilimlendiriw rawajlanıwına erisiw imkaniyatın beredi. Jámiyet aǵzalarınń sana-sezimine jáne oylawın, turmıs filosofiyası hám dúnyaǵa kóz qarasın keńeytiwge xızmet etedi.

Tárbiyada úziliske jol qoyıp bolmawi, adamlardıń jası, kásipi, bilimi dárejesi hám ruwxıy túsine qaray bilimlendiriw islerdiń nátiyjeli usılların engiziw kerekligin turmıstıń ózi kórsetip atır. Usınıń sebebinen úgit-násiyat jumısların da ǵalabalıq, da arnawlı bir social gruppalar, da individual tárzde aparıw zárúrshiligi júzege kelip atır. Ruwxıy tárbiyanı tuwrı jolǵa qoyıwda ǵalaba xabar quralları úlken tásir kúshine iye. Ashıǵı, olardıń bul múmkinshiliklerinen jetkilikli dárejede nátiyjeli paydalana almay atırmız. Social tarmaqlarda sońǵı payıtlarda kuzatilayotqan túrli ideologik hám ideologiyalıq topılıslarǵa reakciya kórsetiwdiń anıq sisteması sol payıtqa deyin izbe-iz jolǵa qoyılmalığı asa uwayımlı hal. Ásirese, «ommaviy mádeniyat» nıqabı astında milliy ózligimiz hám qádiriyatlarımızga ulıwma jat úrp-ádetler sińirilayotqani hesh bir qalıpke sig'maydi. Olardıń kópshilik formaları neke toylarında engizila baslaǵanına gúwa bolıp turıpmız.

Televidenie hám radio kanallar daǵı kórkem keńesler iskerligin sın kózqarastan úyreniw hám analiz qılıw kerekke uqsaydı. Telekanallar sanı asıwı menen birge olardaǵı kórsetuwlarning ruwxıy -bilimlendiriw dárejesin kóteri mashqalalığınsha qalıp atır. Shet el televidenielerden ulgi alǵan halda hár qıylı shoular, tańlawlar, sırt el teleseriallari hám olardıń syujetlari tiykarındaǵı milliy seriallar, kliplar kórsetiw etiliwi, kóbinese shańaraqqa tiyisli waqıyalar, menmenlik temaları átirapında шекленип қалығы endi ulg'ayib kiyatırǵan jaslarımızǵa óz

tásirin kórsetpesten qalmayotgani shubhasız. Álbette, bul orında dáwir hám zaman, insan jáne onıń dúnyaǵa kóz qarası daǵı sapa ózgerislerin esapqa alǵan halda óz iskerligin isloh etip, jańasha sharayatta da salmaqlı muǵdardaǵı jazılıwshılardıǵa iye dáwirli baspasóz baspaları bar ekenin tán alıw etiw kerek. Lekin olar da sanaqlı.

Adamlardıń baspasóz baspalarına qızıǵılıwshılıǵın qayta qayta tiklew zárúrli máselelerden birine aylandı. мениңше Мениңше, bul másele sheshimi ushın saldamlı social izertlewler ótkeriliwi, olar juwmaqları analiz hám juwmaqlar tiykarında redakciyalar iskerligi isloh etiliwi, baspasóz baspalarınıń social tarmaqlar daǵı kópshilikke arnalǵanlıǵın asırıw boyınsha sistemalı sharalar belgileniwi hám ámelge asırılıwı maqsetke muwapıq boladı.

Juwmaq etip aytqanda, jańa Ózbekstandı hám ol jaǵdayda bilimli jámiyeti jaratıw hám memizge hám hár birewimizge kóp tárepten baylanıslı. Áwele, bárshemiz qurılıp atırǵan jańa jámiyetimizge múnásip bolıw ushın bay tariyxıy mádeniyatımız hám milliy qádiriyatlarımızga tiykarlanǵan halda zamanagóy bilim hám kónlikpeler menen bekkemlengen potencialǵa ıyelewimiz kerek. Usınıń sebepinen de keń kólemdegi ruwxıy -bilimlendiriw islerdi ámelge asırıwda huqıqıy -shólkemlestirilgen formasına qaramastan, jámiyetimizdiń bul tarawǵa kishi hámeldar subektlerin óz-ara ajıralmas hám muwapıqlasqan iskerligi sistemalı jolǵa -qoyılıwın dáwirdiń ózi talap qılıp atır.

Dúnyada kesheip atırǵan globallasıw procesi sociallıq-siyasiy turmıstıń barlıq iskerlik tarawlarına kirip barıp atır. Atap aytqanda, globallasıw sharayatında informaciya faktorınıń jetekshi orınǵa shıǵıp atırǵanlıǵı sebepli bunday sharayatta jaslarımızdı túrli global abaylardan qorǵaw, olardı ideologik abaylarǵa ǵárezli bolmaytuǵın ruwxıy barksamal shaxs retinde qalıplesiwlerin támiyinlew hár qashanǵınan da zárúrli. Sebebi globallasıw unamlı tárepleri menen bir qatarda unamsız ayrıqshalıqlarǵa da iye bolıp, bular birinshi náwbette ideologiyalıq abaylardıń hesh qanday shegaralarsız kirip keliwi menen xarakterlenedi. Sol orında Mámleketimiz Prezidenti Sh. Mirziyovning pikirine itibar qaratıw zárúr : “Búgingi tez ózgerip atırǵan dúnya insaniyat aldında, jaslar aldında jańa-jańa, ullı múmkinshilikler ashıp atır. Usınıń menen birge, olardı ilgeri kórimegen túrli jawız

qawip-xaterlerge de dús qılıp atır. Nápsiqaw kúshler ápiwayı, g'o'r balalardı óz atasına, óz jurtına qarsı qayrab, olardıń turmısına, omirine zomin bolıp atır. Bunday keskin, qáwipli sharayatta biz ata-analar, ustaz -tárbiyashılar, jámiyetshilik, máhelle ko'y bul máselede qırağılıq hám agahlıqtı jáne de asırıwımız kerek. Balalarımızdı birovlarńing qolına berip qoymastán, olardı ózimiz tárbiyalawımız kerek”.

Buǵan baylanıslı húkimet tárepinen qabil qılınıp atırǵan qatar normativ hújjetler máseleniń oǵada saldamlı hám aktual ekenliginen dárek beredi. Atap aytqanda, 2018 jıldıń 14 avgustında Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Jaslardı ruwxıy -мораллық hám fizikalıq barkedal etip tárbiyalaw, olarǵa tálim-tárbiya beriw sistemasın sapa tárepinen jańa basqıshqa kóteriw ilajları tuwrısında”gi sheshimi de usı máselege mámleket dárejesindegi itibardıń ayqın kórinisi bolıp tabıladı. Usı qararda, jetkinshek sanasına watanǵa sadıqlıq jáne onıń táǵdiri ushın oǵan qatnaslılıq sezimin sınırwǵa, olarda jat ideya hám qarawlardıń unamsız tásirine salıstırǵanda ideologiyalıq immunitetti qalıplestiriwge qaratılǵan ilajlar búgingi kúnde jetkilikli dárejede nátiyje bermeyapti dep aytadı hám de máseleniń sheshimi retinde anıq programma islep shıǵılıwı, bul programmanıń basında jaslardı jat ideyalar tásirinen qorgaw, olardı milliy hám ulıwma insanıyılıq qádiriyatlarǵa sadıqlıq, diniy tolerantlıq hám milletleraro tatıwlıq ruwxında tárbiyalawdıń búgingi kúndegi zárúrligi tiykarlab berilgen.

Global informaciyalashuv jaslarımızdıń dúnyaǵa kóz qarası, oylawına, milliy-materiallıq qádiriyatlarǵa da hár qıylı jollar menen tásir kórsetiwge umtılıp atırǵanlıǵı unamlı mánis kásip etiwı menen birge, unamsız aqıbetlerdi de keltirip shıǵarıw múmkinshiligi kórinetuǵın bolıp atır. Bul processtiń bunday tásirin jaslar turmısındaǵı pozitiv ózgerislerge uyqas “norma” dárejesi menen salıstırıwlap aparıw, kerisinshe, onıń aynıwı jaǵdayın parıqlaw hám esapqa alıw zárúrli. Ásirese, informaciya kólemi tez pát penen artıp, ǵárezsizlik sebepli jaslarımızdıń jańa-jańa informaciya maydanlarına kirisiw múmkinshiligine iye bolap atırǵan bir dáwirde, arnawlı bir millet yamasa xalqqa tán bolǵan pikirler, qarawlar informaciya sisteması arqalı dúnyaǵa tarqatılıp atır.

Informaciyanıń tásir kúshin búgin jer kurrasining barlıq regioninde seziw múmkin. Bunı ásirese XXI ásirdeń baslarında júdá kóp mámleketler óz tájiriybelerinen ótkerip kóriwdi. Informaciyanıń unamsız táhiri sheńberine túsip qalǵan ayırım mámleketler bolsa óz baslarınan salmaqlı processlerdi ótkeriwdi. Asrimizning dáslepki jıllarında rawajlanıp atırǵan ayırım MDH mámleketleri (Kirgizstan, Gruziya, Ukraina) yamasa Arqa Afrika mámleketleri (Egipet, Liviya, Tunis) sıyaqlı mámleketlikler tariyxda “reńli revolyuciyalar” atı menen tariyxda qalıp atırǵan “aksiya”ning jábirleniwshisine aylanıwǵanini dúnya kórdi. Bul mámleketlerdegi júz bergen processlerge baha berip atırǵan ekspertler húkimet almasıwı júz berdi deyiwadimi, yamasa húkimet tepasida nızamǵa qarsı baslıq ornına legitim húkimet keldi deyiwadimi parqı joq. Eń tiykarǵısı usı hádiyseler áqibetinde mámleket ekonomikalıq, siyasiy, ruwxıy hám basqa táreplerden úlken zálel kórgeni shubhasız. Joqarıda atları keltirilgen mámleketlerde ámelge asırılǵan “reńli revolyuciyalar”ning úlken kólemde háwij alıp ketiwine sırtan kórsetilgen tásir tiykarǵı sebep retinde tán alıw etiledi. Bul tásirdeń tiykarǵı kúshi jaslarǵa qaratilǵanlıǵı hám informaciya faktorına tayanıwın itibarǵa alsaq, odan qorǵawlanishning tiykarǵı shárti retinde zıyanlı informaciya ortalıǵından qorǵawlanıw zárúrliǵi ayan boladı. Shubhasız jaqın ótken zamanda jahoda júz bergen waqıyalardı gúzetip, ol “arab báhári” bola ma, túrli reń atları menen atalatuǵın “reńli revolyuciyalar” bola ma hámmesiniń baslanıwı sırtan tiǵiwirilgen informaciya tásirinde ámelge asırılǵanı málim bolıp atır. Bul bolsa óziniń jaqtı keleshegin támiyinlewge umtılıp atırǵan jámiyetlerden jáne de qıraǵılaw bolıwdı talap etedi.

Sonday eken, dúnya kóleminde informaciya qawipsizligi faktorı jetekshi poziciya iyelep, milliy rawajlanıwdıń keleshegi áne sol фактордың qanshelli támiyinlengenligi dárejesi menen ólshener eken, mámleket hákimiyatı shólkemleri bul másele sheshiminde zárúrli orın tutıwları kerek.

1. Úshinshi mın jıllıq basına kelip jáhán jámiyetshiligi rawajlanıwı informaciyalashuvning aktiv rawajlanıp atırǵan processleri menen tıǵız baylanıslı halda ósip barıp atır. Búgingi pán-texnika rawajlanıwınıń tuwındı retinde

informaciya kóleminiń keńeyip barıwı globalıasıwdıń strukturalıq bólegi retinde globalashayotgan dúnyada oylaw globalıasıwın belgilep berip atır. Bul tárep informaciya faktori menen bekkem baylanıslı bolıp, tábiy maǵlıwmat almasınuvning globalıasıwın támiyinlamoqda.

2. Maǵlıwmat almasınuv, ayırbaslaw sıyaqlı informaciya salasındaǵı ústin turatıǵınlıqtı támiyinleytuǵın bul faktorlar jámiyet aǵzaları sanasına kúshli tásir ótkeriw jáne onı basqara alıw múmkinshiliklerin keńeytirdi. Atap aytqanda, jáhán media -xoldinglari iyeleri waqıya-qubılıslardı jaqtılandırıwde arnawlı bir gruppaa, siyasiy shólkem yamasa arnawlı bir mámleket mafaatlarini támiyinlew maqsetinde pátlerdi ózgeriw jolı menen de tamashagóy yamasa esituvchida júz bergen haqıyqatlıqqa salıstırǵanda ózleri qálegen munasábetti qalıplestiriw qudıretine iye. Jaslar ruwxıylıqına kúshli tásir kórsetetuǵın batıs turmıs tárizin targ'ib etiwdi óz aldına maqset etip qoyǵan ayırım shólkem, kórsetuv hám esittirisler informaciya sisteması jardeminde kisiler sanasına qálegen pikirler, qádiriyatlar, kórsetpelerdi sınırwıǵa intıladı. Internet bolsa virtual haqıyqatlıqtı qalıplestirip, odan paydalanıwshılarda mádeniyat jańa kórinisi - kibermadaniyatni qarar taptirmoqda. Global informaciyalashuv sebepli búgingi haqıyqatlıqtıń kúshli tús alıp atırǵanlıǵı tábiy hár qanday mámleket aldında informaciya qawipsizligin támiyinlew máselesin qoyıp atır. Informasiya qawipsizligin támiyinlew máselesi dúnya kóleminde global processlerdiń rawajlanıp baratırǵanlıǵı sharayatında o'zligi, milliyliги, mámleketshilik dástúrlerineni saqlap, rawajlantirib barıwdan mápdar taraqqiyparvar mámleketler arasında qızǵın talqılaw qılınıp atırǵanı da biykarǵa emes. Bunday dodalawlarda informaciyanıń jaslar ruwxıy rawajlanıwındaǵı unamli rolin atap ótiw menen birge onıń jámiyet мораллық bárkámallıǵına unamsız tásiri kuzatilayotganligi da aytıp atır. Insaniyat ushın bunday abaylı jaǵdaylar kúshayayotganligi sharayatta oqımislı adamlar menen birge qatarda mámleket hákimiyatı shólkemleri aldında jaslar sana-sezimine jáne kewilinde milliy ideyaǵa sadıqlıq sezimlerin rawajlandırıw talap жетилип, bul tárepler gárezsizlikti bekkemlew, milliy ózlikti qorǵaw, materiallıq ayriqshalıqtı asıraw hám informaciya topılıslarınan qorǵawlanıw quralı retinde de zárúrli.

3. Informaciya qawipsizligin támiyinlew sharayatında jaslar ruwxıylıqın asırıwda mámleket hákimiyatı shólkemleri tárepinen tómendegi táreplerge itibar qaratılıwı zárúrli:

4. Jaslar ruwxıylıqı búgingi informaciya qawipsizligin támiyinlew sharayatında kúshli ideologik immunitet rawajlanıwın talap etip, jámiettiin materiallıq -ruwxıy tarawları ushın juwapker mámleket shólkemleri bul máselege bólek dıqqat qoyıw qaratıwı zárúr ;

5. Ideologik-informatsion abaylar bar ekenligi, sonıń menen birge, jaslardıń ruwxıy rawajlanıwına xızmet etiwshi informaciyanıń tańsıqlıǵı sharayatında jaslar sanasında informaciya vakuumu payda bolıw múmkinshiligi joqarı. Bunda mámleket hákimiyatı shólkemleri Rawajlanıw strategiyasında belgilep berilgen maqsetli wazıypalar atqarılıwın támiyinlew zárúrli;

6. Búgingi global informaciyalashuv sharayatında jámiettiin informaciya qawipsizligi milliy qawipsizliktiń ajıralmaytuǵın bólegi retinde kórinetuǵın bolıp atırǵanında, bul tárep mámleket hákimiyatı shólkemleriniń turaqlı qadaǵalawında bolıwı kerek.

7. Demokratiyalıq -huqıqıy rawajlanıw sharayatında jaslardı dúnyanıń barlıq informatsion aǵıslarınan informaciya alıw múmkinshiligi kengayadi. Bunda milliy ruwxıylıqtı óstiruvchi informaciylar menen birge, ruwxıylıq tómenlashuviga alıp keletuǵın informaciya aǵısları kirip keliw múmkinshiligi da kúshayadi. Bunday sharayatta mámleket hákimiyatı shólkemleri mámleketke qarawlı hám mámleketlik emes OAv iskerliginde ideologik immunitetti rawajlandırıwǵa xızmet etiwshi kórsetuv, esittiriw hám maqalalar tarqalıwın támiyinlewleri zárúrli áhmiyetke iye;

8. Puqaralıq jámiyeti tiykarları bekkemlenip atırǵan búgingi kúnde kópshilik mámleket shólkemleriniń funksiyası puqaralar qolına ótedi. Lekin, ótiw dáwirdiń ayırım qarama-qarsılıqları hám de birpara máseleler ámeldegi sharayatta mámleket óziniń bas reformashılıq poziciyasinen kelip shıǵıp, húkimet shólkemleri OAv iskerligin umummaqсад tárepke bǵdarlawı kepek, bul tárep mámleket hám puqaralar ortasındaǵı birlikti jáne de bekkemlewge *xızmet etedi*.

Qadaǵalaw sorawları :

- 1. Tálım hám tárbiya processlerin shólkemlestiriwde jámiettiń ruwxıy tiykarların kórsetiń.***
- 2. “Jańa Ózbekstan - bilimli jámiyet” konsepsiyasınıń qabıl etiliwi jámiyet rawajlanıwı ushın qanday ózgerislerdi usınıs etedi?***
- 3. Globalasıw hám informaciya ásirinde ruwxıylıq, bilim hám etika máselelerine tiyisli jeke qarawlarıńızdı bayanlaıń.***

Seminar materiallari

1-Tema: 2022 — 2026 jillargá mólsherlengen Jańa Ózbekstanniń rawajlanıw strategiyasınıń tiykarǵı baǵdar hám maqsetleri.(2 saat)

Rejesi:

1. Insan qadrini kóteriw hám erkin puqaralıq jámiyetin jáne de rawajlandırıw arqalı xalqparvar mámleket qurıw.
2. Mámleketimizde ádalat hám nızam ústinligi principlerini rawajlanıwdıń eń tiykarǵı hám zárúr shártine aylandırıw.
3. Milliy ekonomikanı jedel rawajlandırıw hám joqarı ósiw pátlerin támiyinlew.
4. Ádalatlı social siyasat júrgiziw, insan kapitalın rawajlandırıw.
5. ma'naviy rawajlanıwdı támiyinlew hám tarawdı jańa basqıshqa alıp shıǵıw.
6. Milliy máplerden kelip shıqqan halda ulıwmadunyalıq máselelerge jantasıw.
7. Ózbekstan qawipsizligi hám qorgaw potencialın kúsheytiw, ashıq, pragmatik hám aktiv sırtqı siyasat aparıw.

Tayansh túsinikler: “Insan qadri” túsinigi. Ádalat hám nızam ústinligi principleri. Insan kapitalı. Ruwxıy rawajlanıw. Qorgaw hám qawipsizlik. Pragmatik sırtqı siyasat.

2022-2026 jillargá mólsherlengen Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasında belgilengen ústin turatuǵın jónelisler hám ol jaǵdayda keltirilgen 100 maqsettiń tiykarǵı mánisi Jańa Ózbekstandı rawajlanǵan mámleketler qatarına kirisiw, insan qadrini kótermelew, nızam ústinligine shın mániste erisiw, insan kapitalın rawajlandırıw, rawajlanıwdıń ruwxıy negizlerin bekkemlew, mámleket hám jámiyet qawipsizligin támiyinlew názerde hám de adam huqıqların ámel etken halda, xalıq aralıq huqıq normalarına súyene otirip sırtqı siyasat aparıwdı názerde tutadı.

Jańa Ózbekstanda jańa milliy siyasiy-huqıqıy, social -ruwxıy sistema qalıplesip atır. YA'ni, “Insan, onıń huqıqları, erkinlikleri, ásirese, qadri - eń zárúrli

qádiriyat” degen princip tán alıw etilip atır. Eń tiykarǵısı : Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasında jıllar dawamında ámel etip kelgen “mámleket - jámiyet - insan” principini “insan - jámiyet - mámleket” principine ózgerterilip atır.

Prezident Shavkat Mirziyoyev usınıs etken Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyası joybarında belgilep berilgen ústin turatuǵın jónelisler hám eń zárúrli wazıypalardıń hár tárepleme analizi sonnan dárek beredi.

Jańa hújjet - Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası endi Jańa Ózbekstannıń tiykarın qayta tiklew hám bınasın qurıwǵa qaratılǵan. Bul ullı qurılısshılıq procesi 2026 jılǵa shekem bolǵan dáwirde óz ishine aladı hám yilma-jıl ámelge asırıp barıladı. Bárinen burın “Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası”, degen nomning mazmun-mánisine toqtalıp ótiw kerek. Bul nomning kelip shıǵıwı, bir qatar zárúrli faktorlarǵa barıp taqaladı.

Birinshi faktor: bul at Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası - Háreketler strategiyasınıń logikalıq dawamı ekenin ańlatadı. Eger Háreketler strategiyasında 5 ústin turatuǵın jónelis belgilep alınǵan bolsa, Rawajlanıw strategiyasında da bul ústin turatuǵın jónelisler dawam etiw waqti saqlap qalınǵan. Usınıń menen bir qatarda, rawajlanıw ózgerisleriniń jańa tariyxıy basqıshda dawam ettiriliwi názerde tutılǵan halda, Rawajlanıw strategiyasına 2 jańa ústin turatuǵın jónelis qosıldı. Bulardan biri - ruwxıy rawajlanıwdı támiyinlew menen baylanıslı bolsa, ekinshisi - Ózbekstannıń dúnyada júz berip atırǵan global máselelerge munasábeti negizinde belgilengen jańa ústin turatuǵın jónelis bolıp tabıladı.

Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyasında tómendegi jetew ústin turatuǵın jónelis názerde tutılǵan :

birinshi ústin turatuǵın jónelis - insan qadrini kóteriw hám erkin puqaralıq jámiyetin jáne de rawajlandırıw arqalı xalqparvar mámleket qurıw ;

ekinshi ústin turatuǵın jónelis - mámleketimizde ádalat hám nızam ústinligi principlerini rawajlanıwdıń eń tiykarǵı hám zárúr shártine aylandırıw ;

úshinshi ústin turatuǵın jónelis - milliy ekonomikanı rawajlandırıw, onıń ósiw pátlerin zaman talapları dárejesinde támiyinlew;

tórtinshi ústin turatúgín jónelis - ádalatlı social siyasat júrgiziw, insan kapitalın rawajlandırıw ;

besinshi ústin turatúgín jónelis - ruwxıy rawajlanıwdı támiyinlew, bul tarawdı tupten reformalaw hám jańa basqıshqa alıp shıgıw ;

altınshı ústin turatúgín jónelis - ulıwmadunyalıq máselelerge milliy máplerden kelip shıqqan halda sheshim tabıw ;

jetinshi ústin turatúgín jónelis - mámleketimiz qawipsizligi hám qorgaw potencialın kúsheytiw, ashıq hám pragmatik, aktiv sırtqı siyasat aparıw.

Ekinshi faktor: Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasında “Háreketler strategiyasınan - Rawajlanıw strategiyası sari” principi ilgeri surilayotgani biykarǵa emes. Sebebi, áwele, Háreketler strategiyasındaǵı hár bir jónelisti rawajlanıwdıń jańa basqıshında logikalıq hám izbe-iz tiykarda rawajlandırıw hám de jańa ústin turatúgín jónelislerde zárúrli nátiyjelerge erisiw názerde tutilmaqta.

Rawajlanıw strategiyasında tiykarǵı itibar, bir tárepeden, puqaralıq jámiyetin rawajlandırıwǵa tiyisli nızamlar, kodekslar, koncepsiya hám programmalar qabil etiliwine qaratılǵanlıǵı menen áhmiyetli bolıp tabıladı. Usınıń menen bir qatarda, ol jaǵdayda nızam ústinligin taminlash, konstituciyalıq reformanı turmısqa izbe-iz qollanıw etiw, milliy ekonomikanı rawajlandırıw, kúshli social siyasatti ámelge asırıw, mınawyatni rawajlandırıw, sonıń menen birge, global máselelerge Ózbekstannıń munasábeti, qawipsizlik hám sırtqı siyasat boyınsha zárúrli wazıypalar qamtıp alınǵan.

Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyasındaǵı jetew ústin turatúgín jónelistiń bas ideyası - insan qadrini támiyinlew bolıp tabıladı. Sebebi, Prezidentimizning saylawoldi programması daǵı tiykarǵı ideya da “Insan qadri ushın” principi edi.

Úshinshi faktor: insan qadrini jayına qoyıwdı nızamlı hám shólkemlestirilgen-huqıqiy jollar menen turmısımızdıń barlıq tarawlarında milliy, regionlıq hám xalıq aralıq sheriklik dárejelerinde qanday etip ámelge asırıw kerek? Rawajlanıw strategiyasında bul aktual sorawǵa júdá kóplab anıq maqsetlerge qaratılǵan ámeliy juwaplar bar.

Tórtinshi faktor: Jańa Ózbekstan tarraqqiyot strategiyasınıń tekǵana atalıwı, áyne shaqta ol jaǵdayda belgilengen ústin turatuǵın jónelisler hám zárúrli wazıypalar da milliy yamasa regionlıq kólemdegine emes, bálki global dárejede úlken áhmiyetke iyelik etiw xalıq aralıq hújjetler menen uyqas hám sáykes bolıp tabıladı.

Birlesken Milletler Shólkemi 2015-2030 jıllarda Turaqlı rawajlanıw maqsetlerin elon etken. Bul xalıq aralıq hújjet ózbek tilinde “Turaqlı rawajlanıw maqsetleri” degen at пенен málim.

Ózbekstan sırtqı xalıq aralıq munasábetlerdiń teń haqlı aǵzası retinde óziniń BMT Turaqlı rawajlanıw maqsetleri menen sáykes halda rawajlanıwı, buǵan baylanıslıǵı ayriqsha ornı hám áhmiyeti, jáne de áhmiyetlisi, ibratlı tájiriyesin dúnyaǵa kórsete aldı. Óz gezeginde, Jańa Ózbekstan tarraqqiyot strategiyası bul zárúrli taraqqiypravar process bárha dawam jetip atırǵanına dárek beredi.

Búgingi kúnde xalıq aralıq jámiyetshilik tárepinen Rawajlanıw huqıqı tuwrısındaǵı konvensiya joybarı islep chiqilyaptı. Qolaversa, 35 jıldan berli Rawajlanıw huqıqı tuwrısındaǵı deklaratsiya ámel qılıp atır. Usı mánisten alıp qaraǵanda, Ózbekstan Prezidenti usınıs jetip atırǵan Rawajlanıw strategiyası xalıq aralıq jámiyetshiliktiń rawajlanıw tendensiyalariga, dúnyanıń rawajlanıw trendlariga tolıq sáykes keledi.

Jámiyetshilik dodalawları juwmaqları boyınsha kelip túsken usınıs hám usınıslar tiykarında ırǵaqla jetkizilgeninen keyin mámleketimiz basshısı tárepinen imzolanishi kutilayotgan “Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyası tuwrısında”gi párman tiykarında :

birinshiden, Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyası ;

ekinshiden, Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyasınıń 2022 jilda ámelge asırıw boyınsha “jol kartası”;

úshinshiden, Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyasınıń ámelge asırıw boyınsha milliy komissiya quramı tastıyqlanadı.

Atap aytqanda, Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası joybarınıń 11-maqsetinde “Xalıq menen baylanıstıń nátiyjeli mexanizmlerin jetilistiriw” zárúrli wazıypa etip belgilenip atır. Xalıq menen ashıq baylanıstıń mexanizmlerin jáne de jetilistiriw, zárúrli qararlardı jámiyetshilik pikirin inabatqa alǵan halda qabıllaw ámeliyatın keńeytiw, mámleket shólkemlerine kelip túsken shaqırıwlardı kórip shıǵıw procesin nomerlestiriw, shaqırıwlardı operativ hám sapalı kórip shıǵılıwın támiyinlew názerde tutilmaqta.

Eń tiykarǵısı, Jańa Ózbekstannıń 2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen rawajlanıw strategiyasınıń 2022 jılda ámelge asırıw boyınsha “jol kartası” joybarında “Mámleket xalqqa xızmet kórsetiwi shárt” ideyasın qollanıw etiwdi názerde tutatuǵın “Xalqchil mámleket” milliy programmasın islep shıǵıw wazıypası moynımızǵa júklengen biykarǵa emes. Bul Programma joybarı, aldınǵı shet el mámleketlerdiń tájiriyesin inabatqa alǵan halda, belgilengen múddette islep shıǵıladı hám usınıs etiledi.

Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası joybarınıń 12-maqseti “Tásirli jámiyetshilik qadaǵalawın ámelge asırıwdıń shólkemlestirilgen-huqıqiy tiykarların jetilistiriw” dep atalǵanı biykarǵa emes. Zero, bul orında ǵalaba xabar qurallarınıń roli hám jurnalistlarning kásiplik iskerligi qorǵalıwın jáne de kúsheytiw, adamlardı qıynayotgan máseleler hám de reformalardıń atqarıwı jaǵdayın úyreniwde dóretiwshilik ahli miynetinen nátiyjeli paydalanıw názerde tutilmaqta. Bulardıń barlıǵı, óz gezeginde, jurtımızda tásirli jamotchilik qadaǵalawın ornatiwǵa xızmet etedi.

Túrli jas qatlamı ushın mólsherlengen oqıw kursları hám de onlayn programmalar ommalashtiriladi. Xalıq tálimi hám professional tálim sistemasınıń tiyisli sabaqlıqlarına media sawatlılıq boyınsha temalar engiziledi. Jeke hám sır saqlanıwı kerek bolǵan maǵlıwmatlardı internet tarmaǵında jariyalaw menen baylanıslı qol qatılmaslıǵ huqıqları aynıwınıń aldın alıw da názerde tutilǵan. Bunda Jınayat kodeksi hám Basqarıw juwapkerlik tuwrısındaǵı kodeksning qol qatılmaslıǵ huqıqları menen baylanıslı elementlarına tiyisli qosımsha hám ózgeriwler kirgiziw tuwrısındaǵı nızam joybarı tayarlanadı.

Strategiyanıń 90 -maqsetinde BMT shólkemleri hám institutları, global hám regionlıq ekonomikalıq, finanslıq hám gumanitar shólkemler degi iskerlikti kúsheytiw haqqında sóz baradı. YA'ni, Ózbekstandı BMT strukturaları arqalı dúnya jámiyetshiligine keń tanıtıw ; Ózbekstan administraciyasınıń BMT sheńberindegi ğayratların ámelge asırıwdı támiyinlew; BMT jáne onıń mákemeleri menen ekonomikalıq -finanslıq hám konsultativ sheriklikti rawajlandırıw bunda zárúrli áhmiyetke iye boladı. Sonıń menen birge, BMT jáne onıń qánigelesken mákemeleri menen materiallıq -gumanitar sheriklikti jedellestiriw; BMTning “Insan huqıqları jolında háreketke shaqırıq” ğayratın ilgeri jılıtıw ushın barlıq serikler menen jaqın sheriklikti dawam ettiriw keleshekleri kórsetip berilip atır.

Ulıwma alganda, Jańa Ózbekstan rawajlanıw strategiyası joybarı negizinde bir qansha jańa programmalar, jańa konsepsiyalar, jańa nızam hújjetleri qabıl etiliwi názerde tutilmoqda. Bunıń menen mámleketimizdiń siyasiy, ekonomikalıq, social, materiallıq hám ekologiyalıq rawajlanıwınıń keyingi basqışında ámelge asırılatuğın reformalar keń qamtıp alınıp atır. Sonday eken, Rawajlanıw strategiyasınıń tastıyqlanishi hám tabıslı ámelge asırılıwı Ózbekstanda demokratiyalıq huqıqıy mámleket qurıw hám de erkin puqaralıq jámiyetin rawajlandırıw arqalı insan qadrini kótermelewge qaratılğan úlken maqset hám wazıypalarimizga erisiw imkaniyatın beredi.

Sol orında rawajlanıw strategiyasında kórsetip berilgen ústin turatuğın jónelisler hám maqsetlerdi kórsetip ótiw mútajligi payda boladı. Olar tómendegilerden ibarat :

I. INSAN QADRINI KÓTERIW HÁM ERKIN PUQARALIQ JÁMIYETIN RAWAJLANDIRIW ARQALI XALQPARVAR MÁMLEKET QURIW

1-maqset: Máhelle institutı iskerliginiń natiyjeliligin asırıw, onı jámiyetshilik basqarıwı hám qadağalawınıń tayansh buwınına aylandırıw.

2-maqset: Xalıq deputatları Keńeslerin ayaqlarda orın alğan mashqalalardı sheshiw degi tiykarğı buwınğa aylandırıw.

3-maqset: Jergilikli mámleket hákimiyatı shólkemleri iskerliginiń

institutsional tiykarların zaman talaplarına maslastırıw.

5-maqset: Íqsham, professional, ádalatlı, joqarı nátiyjelilikke xızmet etetuǵın mámleket basqarıwı sistemasın engiziw.

6 -maqset: Mámleket basqarıwı sistemasında basqarıw apparatı ıqshamlastırıw hám jumıs processlerin maqul túsetuǵınlastırıw.

7-maqset: Mámleketimizdegi reformalardı izbe-iz dawam ettiriwde Joqarı Jıynalıǵı palataları hám siyasiy partiyalar rolin jáne de asırıw.

8-maqset: Norma dóretiwshiligi procesin modernizaciyalaw, nızamshılıq hújjetleriniń qatań atqarılıwın támiyinlew.

9 -maqset: Elektron húkimet» sistemasın rawajlandırıw, elektron mámleket xızmetleriniń úlesin 100 procentke jetkiziw hám de byurokraziyani saplastırıw.

10 -maqset: Mámleket puqaralıq xızmeti sistemasın zamanagóy standartlar tiykarında shólkemlestiriw.

11-maqset: Xalıq menen baylanıstıń mexanizmlerin jetilistiriw.

12-maqset: Tásirli jámiyetshilik qadaǵalawın ámelge asırıwdıń shólkemlestirilgen-huqıqıy tiykarların jetilistiriw.

II. MÁMLEKETIMIZDE ÁDALAT HÁM NIZAM ÚSTINLIGI PRINCIPLERINI RAWAJLANIWDIŃ EŃ TIYKARǴI HÁM ZÁRÚR SHÁPTIHE AYLANDIRIW

13-maqset: Múlkshilik huqıqlardıń qol qatılmaslıǵın isenimli qorgaw hám de mámleket shólkemleriniń múlkshilik munasábetlerge nızamǵa qarsı aralasıwın sheklew.

14-maqset: Nızam ústinligi hám konstituciyalıq nızamlılıqtı támiyinlew hám de insan qadrini bul processtıń bas kriteriyası retinde belgilew.

15-maqset: Mámleket shólkemleri hám lawazımlı adamlardıń iskerligi ústinen nátiyjeli sud qadaǵalawın ornatiw hám de puqara hám isbilermenlik subektleriniń ádil sudlovga erisiw dárejesin asırıw.

16 -maqset: Jámiyetlik qawipsizligin támiyinlew, huqıq buzıwlarıń júz etiliwine sebep bolǵan shárt-shárayatlardı waqıtında anıqlaw hám saplastırıwdıń nátiyjeli sistemasın jaratiw.

17-maqset: Huqıqtı qáwıpsızlık etiwshi organlardıń jańa túsın qálıplestiriw hám olardıń iskerligin xalıq mápleri, insan salawatı, huqıq hám erkinliklerin nátiyjeli qorgawǵa jóneltiriw.

18-maqset: Sud hám basqa organlar hújjetleriniń waqıtında hám tolıq atqarılıwın támiyinlew.

19 -maqset: Advokatura institutınıń insan huqıqları, erkinlikleri hám nızamlı máplerin qorgawdaǵı potencialın tupten asırıw, sonıń menen birge, xalıq hám isbilermenlik subektleriniń maman huqıqıy xızmetlerge bolǵan talabın tolıq qandırıw.

20 -maqset: Aktiv puqaralıq jámiyetin rawajlandırıw hám de puqaralar ortasında nızamǵa húrmet hám boysınıw qılıw sezimin qálıplestiriw.

III. MILLIY EKONOMIKANI JEDEL RAWAJLANDIRIW HÁM JOQARI ÓSIW PÁTLERIN TÁMIYINLEW

21-maqset: Ekonomika tarmaqlarında turaqlı joqarı ósiw pátlerin támiyinlew arqalı kelesi bes jıldı xalıq jan basına jalpı ishki ónimdi — 1, 6 teńdey hám 2030 jılǵa barıp xalıq jan basına tuwrı keletuǵın dáramattı 4 mın AQSH dollarınan asırıw hám de «daromadi ortashadan joqarı bolǵan mámleketlikler» qatarına kirisiw ushın jay jaratıw.

22-maqset: Milliy ekonomika turaqlılıǵındı támiyinlew hám jalpı ishki ónimde sanaat úlesin asırıwǵa qaratılǵan sanaat siyasatın dawam ettirip, sanaat ónimlerin islep shıǵarıw kólemin 1, 4 teńdeyge asırıw.

23-maqset: Geologiya-qıdırıw jumısları kólemin keskin asırıw, tarawǵa menshikli investorlar hám aldınǵı shet el kompaniyalardı keń tartıw.

24-maqset: Ekonomikani elektr energiyası menen úzliksiz támiyinlew hám de «Jasıl ekonomika» texnologiyaların barlıq tarawlarǵa aktiv engiziw, ekonomikanıń energiya natijeliligini 20 procentke asırıw.

25-maqset: Cifrlı ekonomikani tiykarǵı «drayver» tarawǵa aylantırıp, onıń kólemin keminde 2, 5 teńdey asırıwǵa qaratılǵan islerdi aparıw.

26 -maqset: Mámlekette investitsiya ortalıǵın jáne de jaqsılaw jáne onıń ózine tartatuǵındorligini asırıw, kelesi bes jıldı 120 milliard AQSH dollari, atap

aytqanda 70 milliard dollar shet el investitsiyalardı qosıw ilajların kóriw.

27-maqset: Ekonomikada finanslıq resursların kóbeytiw maqsetinde, kelesi 5 jılda fond bazarı aylanbasın 200 million AQSH dollarınan 7 milliard AQSH dollarına jetkiziw.

28-maqset: Respublikanıń kirip potencialın asırıw arqalı 2026 jılda respublika kirip kólemlerin 30 milliard AQSH dollarına jetkiziw.

29 -maqset: Isbilermenlik iskerligin shólkemlestiriw hám turaqlı dáramat dáreklerin qalıplestiriw ushın sharayatlar jaratıw, menshikli sektordıń Jalpı ishki ónim degi úlesin 80 procentke hám kirip degi úlesin 60 procentke jetkiziw.

30 -maqset: Awıl xojalıgın ilimiy tiykarda intensiv rawajlandırıw arqalı dıyxan hám fermerler tabısın keminde 2 teńdey asırıw, awıl xojalıgınıń jıllıq artıwın keminde 5 procentke jetkiziw.

31-maqset: Suw resurslarını basqarıw sistemasın tupten reformalaw hám suwdı únemlew boyınsha bólek mámleket programmasın ámelge asırıw.

32-maqset: Sharbashılıq azıq bazasın keńeytiw hám islep shıgırıw kólemin 1,5 — 2 teńdey kóbeytiw.

33-maqset: Aymaqlardı proporcional rawajlandırıw arqalı aymaqlıq ekonomikanı 1,4 — 1,6 teńdeyge asırıw.

34-maqset: Aymaqlardıń injenerlik-kommunikaciya jáne social infratuzılma sistemasın hám de xızmet kórsetiw hám servis tarawların rawajlandırıw.

35-maqset: «Ózbekstan boylap sayaxat etiń» programması sheńberinde jergilikli sayaxatshılar sanın 12 million danadan asırıw hám de respublikağa keletuğın shet el turistlar sanın 9 million danağa jetkiziw.

36 -maqset: Barlıq transport túrlerin ajıralmas baylanıstırğan halda birden-bir transport sistemasın rawajlandırıw, iri qalalar ortasında kúnlük transport reysleri tiykarında adreske jetip barıw hám qaytıp keliw múmkinshiligin jaratıw.

IV. ÁDALATLI SOCIAL SIYASAT JÚRGIZIW, INSAN KAPITALIN RAWAJLANDIRIW

37-maqset: Hár bir puqarağa mámleket esabınan anıq kásip-ónerge oqıw

múkinshiligin jaratıw. Kásibi oqıtıw kólemin 2 teńdey asırıp, jámi 1 million dana ıssız puqaranı kásip-ónerlerge oqıtıw jáne bul processda mámleketlik emes tálim mákemeleriniń qatnasıwın 30 procentke jetkiziw.

38-maqset: Mektepge shekem tálim degi qamrov dárejesin házirgi 67 procentten keminde 80 procentke jetkiziw.

39 -maqset: Mektepge shekem tálim sistemasında tálim sapasın jańa basqıshqa alıp shıǵıw.

40 -maqset: Mektepge shekem tálim sistemasında byudjet qarjlarınıń maqsetli hám nátiyjeli sarıplanıwın támiyinlew.

41-maqset: Mekteplerdi rawajlandırıw milliy programmasın engiziw arqalı xalıq tálimi sistemasında qosımsha 1, 2 million oqıwshı ornı jaratıw.

42-maqset: 2026 jılǵa shekem oqıw programmaları hám sabaqlıqlardı aldınǵı shet el tájiriye tiykarında tolıq qayta kórip shıǵıp, ámelde engiziw.

43-maqset: Maman oqıtıwshılardıń aylıq is haqıların basqıshpa-basqısh 1 000 AQSH dolları ekvivalentine jetkiziw.

44-maqset: Mekteplerde tálim sapasın asırıw, pedagog -kadrardıń bilimi hám mamanlıǵın xalıq aralıq dárejege alıp shıǵıw.

45-maqset: Qaraqalpaqstan Respublikası hám Xorezm wálayatında baslanǵısh klass oqıwshıların basqıshpa-basqısh biypul awqat menen támiyinlew.

46 -maqset: Joqarı tálim menen qamrov dárejesin 50 procentke jetkiziw hám tálim sapasın asırıw.

47-maqset: 2026 jılǵa shekem 10 intalı joqarı tálim shólkemin QS hám TNE xalıq aralıq reytinglerine kiriwge maqsetli tayarlaw.

48-maqset: Derlik 100 mın orınlı studentler turar jayların qurıw.

49 -maqset: 2026 jılǵa shekem mámleketlik emes joqarı tálim shólkemleri sanın keminde 50 danege jetkiziw.

50-maqset: «El-jurt umidi» fondı arqalı erkin hám dóretiwshilik pikir júritetuǵın jaslardı abıraylı shet el joqarı oqıw ornılarǵa oqıwǵa jiberiw kólemin 2 teńdeyge asırıw, bunda jaslardıń 50 payızın texnikalıq, anıq pánler hám IT tarawlarına oqıtıw.

51-maqset: Ekonomikağa innovatsiyalardı keń engiziw, sanaat kárxanaları hám ilim mákemeleriniń kooperatsiya baylanısların rawajlandırıw.

52-maqset: Global innovatsiyalıq indeksde Ózbekstan Respublikasınıń ornın jaqsılaw hám 2030 jılǵa shekem tap -50 mámleketleri qatarına kirisiw.

53-maqset: Xalıq ushın májburiy social kepilliklerdi támiyinlew, mútajlıǵı bar qatlamlardıń social qorǵalıwın kúsheytiw.

54-maqset: Pensiya támiynatı sistemasın jetilistiriw.

55-maqset: Kórsetilayotgan medicinalıq xızmetlerdi xalıqqa jáne de jaqınlastırıw hám qolaylıǵını asırıw maqsetinde respublika aymaqlarında medicina klasterlerin shólkemlestiriw.

56 -maqset: Xalıqqa kórsetilayotgan medicinalıq xızmet sapasın asırıw, byudjet qarjlarınan nátiyjeli paydalanıw, medicinalıq xızmetlerdi oraylastırıw hám xalıqtı medicinalıq qamsızlandırıwlaw ámeliyatın engiziw.

57-maqset: Medicinalıq ásbap -úskenelerge texnikalıq xızmet kórsetiw sistemasın jetilistiriw.

58-maqset: Dári-dárman hám medicinalıq buyımlar mábilesin tártipke salıw hám de xalıqqa arzan hám sapalı ónimler jetkiziw sistemasın jetilistiriw.

59 -maqset: Baslanǵısh medicinalıq -sanitariya xızmetinde xalıqqa maman xızmet kórsetiw sapasın jaqsılaw, tarawǵa ajratılatuǵın aqshalardı asırıw.

60 -maqset: Reproduktivlik jas daǵı hám hámledar áyeller, balalar ushın joqarı texnologiyalıq medicinalıq járdem kórsetiw sistemasın jetilistiriw.

61-maqset: Medicinalıq xızmetler degi menshikli sektordıń úlesin 25 procentke jetkiziw.

62-maqset: Mámlekette islep shıǵarılatuǵın dári-dárman hám medicina qurallarınıń úlesin 80 procentke jetkiziw.

63-maqset: Sanitariya -epidemiologik arqayı'nlik hám jámiyetlik salamatlıǵı xalıq aralıq mártebege iye laboratoriyaların shólkemlestiriw.

64-maqset: Aymaqlarda baslanǵısh medicinalıq xızmetti «bir qádem» principi tiykarında shólkemlestiriw.

65-maqset: Maman shıpkakerlerdiń aylıq is haqıların basqıshpa-basqısh 1

000 AQSH dollari ekvivalentine jetkiziw.

66 -maqset: Mayıplığı bolğan shaxslardı qollap-quwatlawdıń nátiyjeli sistemasın qalıplestiriw, olardıń turmıs sapası hám dárejesin asırıw.

67-maqset: Dene tárbiyası hám sport menen úzliksiz shuǵıllanatuǵın puqaralardıń sanın asırıw.

68-maqset: Olimpiada hám Paralimpiya háreketin rawajlandırıw.

69 -maqset: Hayal-qızlardı qollap-quwatlaw, olardıń jámiyet turmısındaǵı aktiv qatnasın támiyinlew.

70-maqset: Jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatın jetilistiriw.

V. RUWXIY RAWAJLANIWDI TÁMIYINLEW HÁM TARAWDI JAÑA BASQISHQA ALIP SHIGIW

71-maqset: Jaqsı islik hám adamgershilik principine tiykarlangan «Háreketler strategiyasınan — Rawajlanıw strategiyası sari» ideyasın keń targ'ib etiw arqalı jámiyette saw dúnyaǵa kózqaras hám qurılısshılıqtı ulıwma milliy háreketke aylandırıw.

72-maqset: Xalıqqa informacion-kitapxana xızmetin kórsetiwdi jáne de rawajlandırıw, kitapxanlıqtı keń galabalastırıw hám de «Kitap súygish millet» ulıwma milliy ideyasın ámelge asırıw.

73-maqset: Ullı babalarımızdıń bay ilimiy miyrasların tereń úyreniw hám keń targ'ib etiw.

74-maqset: Jámiyette milletleraro tatıwlıq hám dinleraro tolerantlıq ortalıǵın bekkemlew.

75-maqset: Suwretleytuǵın hám ámeliy kórkem óner hám de dizayn baǵdarların rawajlandırıw, xalıqtıń kórkem-estetik didini kóteriw.

76 -maqset: Mádeniyat hám kórkem óner tarawların jáne de rawajlandırıw, mádeniyat mákemeleri hám obiektleriniń materiallıq-texnikalıqqa bazasın jaqsılaw.

77-maqset: Ózbekstan tariyxın úyreniw hám targ'ib qılıwdı jáne de rawajlandırıw.

78-maqset: Milliy kino kórkem ónerin rawajlandırıw.

VI. MILLIY MÁPLERDEN KELIP SHIQQAN HALDA

ULIWMADUNYALIQ MÁSELELERGE JANTASIW

79 -maqset: Xalıq salamatlıǵı hám genofondıǵa zıyan jetkizetuǵın ámeldegi ekologiyalıq mashqalalardı saplastırıw.

80-maqset: Ekologiya hám átirap ortalıqtı qorǵaw, qala hám rayonlarda ekologiyalıq jaǵdaynı jaqsılaw, «Jasıl mákan» ulıwma milliy joybarın ámelge asırıw.

81-maqset: Ormanlar maydanın keńeytiw.

82-maqset: Ekstremizm hám terrorizmǵa qarsı gúresishning nátiyjeli mexanizmlerin qáliplestiriw.

83-maqset: Mámleket xızmetinde hadallıq standartların engiziw.

84-maqset: Korrupciyaǵa beyim tarawdıń hám tarmaqlardı anıqlaw, korrupciyalıq faktorlardı saplastırıw sistemasınıń natiyjeliligini asırıw, jámiyette korrupciyaǵa salıstırǵanda mawasasız munasábeti qáliplestiriw.

85-maqset: Mámlekette jańa jumıs orınların jaratıw, xalıq dáramatların asırıw hám sol arqalı 2026 jıl juwmaǵına shekem jarlılıqtı keminde 2 teńdeyge kemeytiw.

86 -maqset: Qawipsiz, tártipli hám nızamlı miynet migratsiyasını támiyinlew hám de nátiyjeli migratsiya siyasatın júrgiziw.

87-maqset: «vatandoshlar» jámiyetlik fondı arqalı shet el mámleketlerdegi jerleslerimiz menen turaqlı jáne nátiyjeli baylanıslar ornatiw.

88-maqset: Pandemiylarǵa qarsı gúresiw jumıslarınıń natiyjeliligini asırıw.

VII. MÁMLEKETIMIZ QAWIPSIZLIGI HÁM QORǵAW POTENCIALIN KÚSHEYTIW, ASHIQ, PRAGMATIK HÁM AKTIV SIRTQI SIYASAT APARIW

89 -maqset: Puqaralardıń informaciya alıw hám tarqatıw erkinshegi boyınsha huqıqların jáne de bekkemlew.

90 -maqset: Mámlekettiń qorǵaw qábiletin jáne de bekkemlew, Qurallı Kúshlerdiń jawınger shaylıgini, onıń múmkinshilikleri hám qábiletin kúsheytiw.

91-maqset: Áskeriy xızmetkerler, olardıń shańaraq aǵzalarınıń social

qorǵalıwın hár tárepleme kúsheytıw.

92-maqset: Ayrıqsha jaǵdaylardıń aldın alıw hám saplastırıwdıń nátiyjeli sistemasın jaratıw.

93-maqset: Mámlekettiń xalıq aralıq munasábetlerdegi teń haqlı subyekt retindegi rolin asırıw.

94-maqset. Oraylıq Aziyada qawipsizlik, sawda -ekonomikalıq, suw, energetika, transport hám materiallıq -gumanitar tarawlar daǵı jaqın sheriklikti sapa tárepinen joqarı basqıshqa alıp shıǵıw.

95-maqset: Dástúriy sheriklerimiz menen munasábetlerdi jáne de rawajlandırıw, sırtqı baylanıslar geografıyasın keńeytiwge ústin turatuǵın áhmiyet qaratıp, ekonomikalıq diplomatiyani kúsheytıw.

96 -maqset: Ózbekstannıń Birlesken Milletler Shólkemi shólkemleri hám institutları, global hám regionlıq ekonomikalıq, finanslıq hám gumanitar shólkemler degi iskerligin kúsheytıw.

97-maqset: Jáhán sawda shólkemine aǵza bolıw hám Yevroosiyo Ekonomikalıq Birlespesi menen integraciya processlerin tereńlestiriw.

98-maqset: Jáhán jámiyetshiliginde mámleketimiz imidjini asırıwǵa qaratılǵan informaciyalar jetkiziw natıyjeliligin asırıw.

99 -maqset: Sırtqı siyasiy hám sırtqı ekonomikalıq iskerliginiń normativlik-huqıqıy bazasın hám de xalıq aralıq sherikliktiń shártnamalıq -huqıqıy tiykarların jetilistiriw.

100-maqset: Ózbekstan Respublikasınıń shet el degi diplomatik wákilxanaları hám konsullik mákemeleri tárepinen Ózbekstannıń sırt eller degi puqaralarına xızmet kórsetiw sistemasın jetilistiriw.

2-Tema: Ózbekstan Respublikasınıń zamanagóy konstitutsionalizimi. (2 saat)

Rejesi:

1. Ózbekstan Respublikası Konstituciyasınıń tiykarǵı principi.
2. Ózbekstan Respublikası Konstituciyasında insan hám puqaraniń tiykarǵı

huqıqları, erkinlikleri hám minnetleri.

3. Jámiettiin ekonomikalıq negizleri.

4. Ózbekstan Respublikası Konstitusiyasında aymaqlıq hám mámleket dúzilisi máseleleri.

5. Mámleket hákimiyatın shólkemlestiriwdiń konstituciyalıq tiykarları.

***Tayansh túsinikler:** konstitutsion reformalar, zamanagóy konstitutsionalizm, huqıq, minnet, erkinlik, shaxs, jámiyet, mámleket, húkimet, jańa tahrirdagi konstitutsiya.*

“Konstitutsiya” túsinigi latinsha sóz bolıp, tártip, qağıyda, dúziw degen mánislerdi ańlatadı. Konstitutsiya sóz dizbegi 17 asirde payda bolǵan bolsada onıń mazmunın ańlatıwshı haqıyqatlıq mámleket payda bolǵanınan bar. Ilimiy publitsistik ádebiyatlarda konstitutsiyani payda bolıwı AQSH dıń 1778 jılda qabıl etilgen Konstitusiyası menen baylanıslılıǵı aytadı.

Biraq tariyxıy haqıyqat ornında atap ótiw kerek, dúnyadaǵı ámeldegi konstitutsiyalar tariyxı AQSH dıń Konstitusiyası menen bólew, tariyxıy haqıyqatlıqqa uyqas kelmeydi. Birinshiden, Eger konstitutsiya jámiyette ornatılǵan tártip, qağıydalar kompleksin ańlatıwshı túsinik eken, onı mámleket tariyxınan ajıratıp bolmaydı. Konstitutsiya mámleket payda bolǵandan baslap payda bolǵan. Mısalı, Rim huqıqı, Dao, Logs, Avesto, Xamurappi nızamları, Siyasatnoma, Temur áneydeyleri, Shayboniynoma, Boburnoma, Hidoya hám xokazolar óz ornında konstitutsiya yaǵnıy tiykarǵı nızam wazıypasın atqarǵan. Sonday eken, mámleket payda bolıwı menen jámiyette jasaw tártip hám qağıydasın belgileytuǵın bas nızamlar ámeldegi bolǵan. Konstitutsiyani payda bolıwı mámleketlikler payda bolıwınan baslanadı.

Ekinshiden, AQSH Konstitusiyası qabıl etiliwinen aldın Ullı Britaniyada 1653 jılda “basqarıw quralı” dep atalmish konstitutsiya qabıl etilgen. Áne sol eki tariyxıy haqıyqat ilimiy publitsistik ádebiyatlarda tariyxıy haqıyqat retinde hámme tarepinen tan alınǵan pikirdi biykar etedi. Sonday eken, dúnya konstitutsiyalar tariyxı eki júz jıldı emes, bir neshe mın jıllıqtı (5-3) quraydı.

Mámleket gárezsizliginiń tiykarǵı shártlerinen biri onıń bas nızamı bolǵan Konstituciyasınıń jaratılıwı hám ámeliyatqa engiziliwi menen tikkeley baylanıslı. Sol sebepli, Ózbekstan gárezsizliktiń dáslepki dáwirinen baslap óziniń tiykarǵı nızamın islep shıǵıw hám qabıllawǵa strategiyalıq wazıypa retinde itibar qaratdı. Aslini alǵanda Konstitutsiya joybarın jaratıw «Gárezsizlik deklaratsiyası»ni qabıllawdan keyinoq baslanǵan edi. Sebebi deklaratsiyada, «Bul deklaratsiya Ózbekstannıń jańa Konstituciyasın islep shıǵıw ushın tiykardır» dep belgilengen edi hám sol sessiyada mámlekettiń birinshi prezidenti I. Karimov basshılıǵında 64 kisiden ibarat Konstitutsiya joybarın tayarlawshı komissiya tuzıldı. Bul quram Joqarı Keńestiń 10 sessiyasında bólekan ózgartirildi. Komissiyaǵa dańqlı usınıń menen birge juwapkerli wazıypa júklendi. Dańqlılıǵı sonda ediki bul birinshi bar gárezsiz mámleket Konstitusiyası joybarı tayarlap atırǵan edi. Juwapkerligi de sonnan kelip shıǵıp, birinshi ret hesh kimnen kóshirmesten, hesh kimdiń aralasıwisiz, barlıq demokratiyalıq talaplarǵa, jáhán ulgilerine uyqas keliwshi hújjet Ózbekstan xalqı wákilleri tárepinen islep shıǵılıwı kerek edi. Sır emes, aldınǵı Ózbekstan Konstitutsiyalari, Birlespede jaratılǵan Konstitutsiyalarnı áyne tákirarlaw tiykarında tayarlanar edi. Endi gárezsiz Konstitutsiya jaratıw óz moynımızǵa tústi. Bul jerde sonday juwapkerli wazıypanı atqara alamızba yamasa joqpa degen soraw payda bolıp bul namısımız, or-ar-namısımızga da baylanıslı edi.

Komissiya sol oǵada zárúrli wazıypanı tabıslı orınlaw ushın, onı tuwrı jóneltiriw, aldına tuwrı wazıypalardı qoyıw sheshiwshi másele edi. Bul máseleni Komissiya baslıǵı, moxirona hal etdi. Konstitutsiya joybarın tayarlawshı komissiya aǵzaların birinshi jıynalıısında 32 kisiden ibarat jumısshı toparı dúzildi. Konstitutsiyada názerde tutilayotgan túrli bólimlerdi tayarlaw ushın 6 kishi gruppalar dúzildi. Olardıń quramına 50 dana qánigeler qosıldı.

Bulmanda bir zattı aytıp ótiw kerek, joybardı tayarlawda ápiwayı joldan barıwshı, taǵı basqa mámleketliklerge tán xolatlarıni joybarǵa kiritmoqchi, basqa mámleketlerden áyne ulgi olmoqchi bolǵanlar da boldı. Komissiya baslıǵına sol waqıtta «Argumenti i fakti» gazetasida daǵaza etilgen Rossiya Konstitusiyası joybarın Ózbekstan Konstitutsiya joybarı retinde usınıw qalları da boldı. Lekin

bunday kózboyamashılıq, juwapkershiliksizlikni sezgan komissiya baslıǵı, usınıs etilgen joybardı ulıwma biykarlap, Ózbekstanǵa qanday Konstitutsiya kerekligini «yirik yurist»ga kórsetip berdi.

Ǵárezsiz Ózbekstannıń Konstituciyasin qabıllaw wazıypası oǵada saldamlı másele bolıp, mámlekettiń rawajlanıwı ushın, demokratiyalıq reformalardı ámelge asırıw, ózi tańlaǵan ǵárezsiz rawajlanıw jolınan barıw ushın da zárúr edi. Konstitutsiyani qabıllaw boyınsha da túrli-qıylı kózqaras tárepdarları da az emes edi. Atap aytqanda, olar ekonomika nashar jaǵdayǵa túsip qalǵan hám reformalar qıyınshılıqlı kesheip atırǵan bir dáwirde Konstitutsiya, onıń Konsepsiyası máselesin kún rejimine qoyıw waqıtsız boladı hám Konstitutsiya menen baylanıslı bul baxs-jánjellerdiń barlıǵı siyasiy oyınnan, siyasiy intalar gúresinen basqa zat emes, házirgi waqıtta bar kúsh-ǵayrattı, zárúr islerdi orınlawǵa zárúrli máseleleri az-azdan sheshiwge qaratıw kerek, dep Konstitutsiyani qabıllawdı “ekinshi dárejeli”, “zárúr bolmaǵan bir hújjet” retinde kóriw keyipin oyatıwǵa urunishlar boldı. Bul oǵada qáwıpli jaǵdayda keń jámiyetshiliktiń itibarın shalǵıtishdan basqa zat emes edi. Bunıń menen ekinshi bir kózqaras da jasırıw ekenligin atap ótiw kerek. Ol “eski, sovet dáwiri Konstitusiyası” menen jasawǵa bolǵan beyimlik, onı zimnan saqlap qalıwǵa bolǵan urunishlardan berli bolǵanlıǵın da esten shıǵarmaw kerek. Yamasa tek sın pikirge itibardı qaratıw, bolǵan - bolmaǵan halda “biykar etiw” jolin tutıwda ayqın kóriw múmkin bolǵanlıǵı menen baylanıslı.

Hár qanday mámlekette Konstitutsiya xalıq sanasın, oylawı, ijodi maxsuli bolıp tabıladı. Onıń dóretiwshii xalıq. Onıń joybarın da xalıq wákilleri islep shıǵadı hám qabıl etedi. Lekin áne sol xalıq dóretiwshiliginen, onıń sanasından, ruxiyatidan, qarawlarınan tuwrı foydalanish hámme waqıt da ámelge oshavermaydı. Joybardı putkil xalıq talqılawı dáwirindegi jaǵday hám talqılaw procesi Ózbekstan Konstituciyasin jetilissen hújjet retinde qabıllawına tikkeley tásir etken desek qáte bolmaydı.

Birinshiden, sonı da aytıw kerek, Ózbekstan Konstitusiyası joybarı, basqa mámleketler degi talqılawdan absolyuta parq etip eki basqıshda ótkerildi. Bunı Ózbekstannıń jáhán Konstituciyalıq nızamchiligi jaratılıwı tájiriybesine qosqan

úlesi de desa boladı.

Komissiya sheshimi menen joybar 1992 jıl 26 sentyabrde putkil xalıq talqılawı ushın daǵaza etildi. Talqılaw haqıyqıy demokratiyalıq tiykarında ótti. Ǵalaba xabar qurallarında talqılaw ushın kóplegen waqıt hám betler ajratıldı.

Konstitutsiya joybarı talqılawında kóplegen qalıs, hár tárepleme hújjetti jetilistiriwge qaratılǵan tıyanaqlı usınıslar menen birge, máseleni tereń mánisine yetmasdan etilgen júzeki, negizsiz usınıslar, xatto joybar daǵı norma hám qaǵıydalardı tek sın pikir bıdırdıwdangina ibarat shıǵıwlar da bolǵan. Mısalı, bir pán ǵayratkeri Konstitutsiya joybarı daǵı barlıq tillerde tán alıw etilgen «prinsip», «suverenitet», «Ratifikatsiya hám denonsatsiya» sózlerin joybardan shıǵarıp, ornına ózbekshe atamalardı isletiliwdi usınıs etken.

Talqılaw nátiyjesinde túsken kóplegen oy-pikirler itibarǵa alınıp, joybardıń dúzetilgen hám jetilisken kórinisi 1992 jıl 21 noyabrde taǵı talqılaw ushın daǵaza etildi. Daǵaza etilgen joybarda kóplegen pikirler, usınıslar itibarǵa alınǵanlıǵın kórgen, Ózbekstan xalqında óz kúshine, komissiyaǵa isenim kúshaydı hám joybardı talqılawında jáne de aktivlew, qızǵınlaw qatnastı.

Komissiya talqılaw nátiyjesin itibarǵa alıp, joybardı jáne de rawajlanıwlashtirdi hám 1992 jıl 8 dekabrde ol Joqarı Keńes deputatları tárepinen qızǵın talqılaw etilgennen soń, qabıllandı.

Ekinshiden, Konstitutsiyaning jetilisken bolıwın sebebi, joybardı tayarlawda komissiya baslıǵı tárepinen anıq hám tuwrı wazıypalardı qoya biliw, túsken usınıs hám oy-pikirlerden xalıqtıń tileklerin anıq bilip alıw hám talqılawda barlıqǵa teń múmkinshilikler jaratıp berilgenlik boldı desek qáte bolmaydı.

Ulıwma insaniyat tariyxı sonı kórsetedi, milletti, mámleketti birden-bir nızam, tártip-qaǵıydalar tiykarında basqarıwda onı quraytuǵın strukturalar, shólkemler bolmasa, ol halda bunday mámleketti omiri uzaqqa barmaydı, ol jaqqa barsa jámiyetlik shólkemge aylanıp qaladı, yamasa basqa bir úlkenlew mámlekettiń qaramıǵa, ayırım jinayatlı gruppalardıń qo'g'irchog'ıǵa aylanıp qalıwı múmkin. Sol sebepli de rawajlanǵan mámleketliklerge itibar bersak, áwelem bar tek mámleket keńselerine hám olardı nızamlarǵa sózsiz boysınıw etiwine, yamasa nızam atınan

jumis kóreip atırǵan mámleket shólkemlerine, xizmetkerlerine dus kelimiz. Mámleket mákemeleriniń ásirese qurallı kúshlerdiń, huqıq -tártipot organlardıń qawipsizlik mákemeleriniń qanshellilik ámeldegi bolıwı hám olar xızmet kórsetiwi ushin zárúr aqshalar, resurslar, kadrlar menen támiyinleniwi, bul keńselerdi basqarıwdıń aqılǵa say jolǵa qoyılıwı hár qanday millettiń keleshegin belgilep beredi.

Turmıs bir orında toqtap turmaydı. Búgingi globallashib baratırǵan dúnya insaniyatqa jańa shaqiriqler, abaylar hám ózgerislerdi usınıs etpekte. Bunday jaǵdayda dáwir ruhiga uyqas rawajlanıw, taraqqiy etken mámleketlikler qatarına qosıw, túrli abaylar artıp barıwı sharayatında milliy ayrıqshalıqlardı saqlap qalǵan halda rawajlanıwdı támiyinlew sıyaqlı máselelerden kelip shıǵıp nızamshılıqtı zaman talaplarına integraciya qılıw zárúrshiligi artpaqtası tayın. Sol tárepten, tiykarǵı nızamımız esaplangan Konstitutsiyani modernizaciyalaw mútajligi tuwıldı. Mútajlikten kelip shıǵıp, jańa tahrirdagi Ózbekstan Respublikası Konstitusiyası 2023 jıl 30 aprel kúni ótkerilgen Ózbekstan Respublikası xaliqliqda putkil xalıq dawıs beriw arqalı qabıllandı.

“Konstitutsiyaning birden-bir dáregi hám avtorı xalıq bolıwı kerek”, degen ideya joybardı islep shıǵıwda tiykarǵı kriteriya wazıypasın ótedi. Nátiyjede bolsa xalıqtan 220 mıńnan zıyat usınıslar kelip tústi hám áhmiyetlisi, olardıń kópshiligi nızam joybarınan orın iyeledi.

Jańa tahrirdagi Konstitutsiyaning 1-statyasında “Ózbekstan — social mámleket” principi bekkemlanganligini bólek aytıw zárúr. Bas qomusda mámlekettiń social tarawdaǵı minnetlemeleri menen baylanıslı normalar 3 esege kópaytirilib, xalıqtıń social tárepten mútajligi bar taypaların turaq-jay menen támiyinlew boyınsha mámlekettiń minnetlemeleri, miynetke aqsha tólewdiń eń kem muǵdarın belgilewde insanniń múnásip jasaytuǵının támiyinlew esapqa alınıwı, kepillik berilgen medicinalıq járdem, mámlekettiń tálimdiń barlıq formalarına ǵamxorlıq etiwi hám oqıtıwshı mártebesi Konstitutsiya dárejesinde bekkemlandi.

Ekenin aytıw kerek, mámleketlerdiń turaqlı doslıqqa tiykarlangan munasábetin

rawajlandırıw hám de jáhán hám region dárejesinde tınıshlıqtı támiyinlew xalıq aralıq munasábetlerdiń aktual máselelerinen esaplanadi. Usı mánisten alıp qaraǵanda, jańa tahrirdagi Konstituciyamız 18-statyasında Ózbekstan Respublikası mámleketlikler hám xalıq aralıq shólkemler menen eki hám kóp tárepleme munasábetlerdi hár tárepleme rawajlandırıwǵa qaratılǵan tınıshlıqsevar sırtqı siyasatti ámelge asırıwı qatań belgilengenligin atap ótiw zárúr.

Atap kórsetiw kerek, tınıshlıqsevar siyasat degende, mámleketlerdiń siyasiy-ekonomikalıq jáne social sistemaları hám olardıń rawajlanıw dárejesinden qaramastan, erkinlik, teńlik, ádalat hám insannıń tiykarǵı huqıqların húrmet qılıw, mámleketlikler hám xalıqlar ortasında tınıshlıqtı bekkemlew túsiniledi.

Bas nızamımızdıń 21-statyasında “Hesh kimge onıń razılıǵısız nızamshılıqta belgilenmagan minnetleme júkletiliwi múmkin emes”, degen normanıń bekkemlangani da oǵada zárúrli áhmiyetke iye. Usı norma fizikalıq hám yuridikalıq shaxslar tek Konstitutsiya hám nızamshılıq hújjetlerinde májburiy etip belgilengeninen tısqarı, basqa qandayda bir-bir minnetlemeni orınlawǵa minnetli emesligin, mámleket shólkemleri hám olardıń lawazımlı shaxsları da olarǵa qosımsha minnetlemelerdi júklew kepillikine iye emesligin ańlatadı. Bul bolsa ámeliyatda ayırım jaǵdaylarda ushırasıp turatuǵın qandayda bir-bir nızamda kórsetilmagan minnetlemeni yamasa qanday da wazıypanı (mısalı, jámiyetlik jumıslarına tartıw, jumıs waqtından tısqarı yamasa dem alıw kúnleri islew) shólkem basshısı tárepinen xızmetkerge júklew sıyaqlı unamsız jaǵdaylarǵa úzil-kesil túrde shek qóyadı.

Atap ótiw kerekki, dúnyadaǵı barlıq ózbekler óz-ara materiallıq baylanıslardı saqlap qalıw maqsetinde sırt elde shama menen 500 den artıq ózbek milliy-materiallıq orayları iskerlik júrgizedi. Sonnan kelip shıǵıp, jańa tahrirdagi Konstituciyamızdıń 23-statyasında “Mámleket shet elde jasap atırǵan watanlaslar menen baylanıslardı saqlap qalıw hám de rawajlandırıw tuwrısında xalıq aralıq huqıq normalariga muwapıq ǵamxorlıq etedi”, degen norma belgilendi. Bul sırt elde jasap atırǵan, islep atırǵan, tálim alıp atırǵan jerleslerimizning Ózbekstan menen turaqlı baylanısta bolıwına, tili, mádeniyatı, úrp-ádetleri hám dástúrlerini

saqlap qalıw hám de rawajlandırıwǵa, ózleriniń tariyxıy watanı - Ózbekstan abıraysın jáne de asırıwǵa óz úlesin qosıwlarına xızmet etedi.

Jasaw huqıqı hár bir insanniń ajıralmaytuǵın hám tábiyiy huqıqı bolıp, ol mámlekette ólim jazasın belgilew, belgilew hám atqarıw qılıwdı biykar etedi. Ólim sazayı eń salmaqlı jınayatlı jaza bolıp, ol qollanılatuǵın derlik barlıq mámleketlerde oǵada salmaqlı, insanniń ómirine qas etetuǵın jınayatlar ushınǵana názerde tutılǵan. Jańa tahrirdagi Konstitutsiyaning 25-statyasında “Ózbekstan Respublikasında ólim sazayı qadaǵan etiledi” degen norma bekkemlengen. Sol orında aytıw kerek, 1994 jılı qabıl etilgen Jınayat kodeksindeki 33 element boyınsha ólim sazayı tayınlanıwı múmkin edi. Keyinirek jınayatlı jazalar liberallashtirilib, 2008 jılǵa shekem nızamshılıqqa muwapıq eki túrdegi jınayat, yaǵnıy juwapkerlikti salmaqlilashtiradigan jaǵdaylarda kózkóreki adam óltiriw hám terrorizm jınayatların júz etkenlik ushın ólim sazayı qaldırılǵan. 2008 jıl 1 yanvardan barlıq jınayatlar ushın ólim sazayı biykar etilgen. Konstitutsiyaga kiritilgen ózǵertish tekǵana ólim jazasın biykarlawdı, bálki qatań túrde Ózbekstanda ólim sazayı qadaǵan etnishi hám qayta tiklenmesligin názerde tutadı. Konstitutsiyaga bul norma kiritiliwi menen Ózbekstan adamgershilik ideyalarına óziniń jaqlaytuǵınligin kórinetuǵın etedi, sociallıq-siyasiy turmısımızdıńda ólim jazasın qaytarıw boyınsha hár qanday ǵayratlarǵa toqtatıw beredi. Sońında bolsa hár bir insanniń, hátte, ol jınayat júz etken sonda da, jasaw huqıqınıń kepillikleniwine xızmet etedi.

Aytıw kerekki, arnawlı bir jınayat jumısı boyınsha sorastırıwshı, terǵewshi terǵew háreketleri, sud bolsa sud terǵewi arqalı dáliller toplaydı. Ayırım jaǵdaylarda tóplangan dálillerdi bahalawda olarǵa salıstırǵanda shubha payda bolıwı múmkin. Jańa tahrirdagi Konstitutsiyada bul norma bunday jaǵdayda ayıpkerlikke tiyisli barlıq shubhalar gúman etiletuǵın, ayıplanıwshı, sotlanıwshı hám mahkumning paydasına hal etiliwin qatań bekkemlenip qoyıldı. Jańa tahrirdagi Konstitutsiyaning 32-statyasında “Nızamlı tiykarlarda Ózbekstan Respublikası aymaǵında bolıp turǵan hár kim mámleket boylap erkin háreketleniw, turar hám jasaw jayın tańlaw huqıqına iye, bunnan nızamda belgilengen sheklewler

tisqari”, degen norma da kiritilgenligi bólek itibarğa iye.

Sır emes, mámleketimizdiń jaqın ótken zamanında erkin háreketleniw huqıqın negizsiz sheklewshi nızamosti hújjetleri bar edi. Mısalı, geyde puqaralarımız paytaxtqa keliw ushın jollar dağı qadaǵalaw postlaridan pasportsız oǵada almas edi, olardıń bilim alıwı, emleniwı, islewi yamasa aǵayınların kóriwi ushın paytaxtqa kelip turıwında da qıyınshılıqlar bar edi. Puqaralarımızdıń shet elge shıǵıwı ushın bolsa ruxsatnama (stiker) rásmiylestiriw talap etilardi. Bunday tosqınlıqlardıń kópshiligi Háreketler strategiyası sheńberinde jónge salıw etildi, atap aytqanda, jollarda qadaǵalaw postlari alıp taslandı, “propiska”, shet elge shıǵıw ushın ruxsatnama (stiker) rásmiylestiriw tártibi biykar etildi. Bul bolsa Ózbekstan aymaǵında bolıp turǵan hár kim respublikanıń qálegen jayına barıw, sayaxat qılıw, bilim alıw, islew, isbilermenlik etiwı múmkinshiligin beredi.

Huqıqıy mámlekettiń eń zárúrli wazıypalarınan biri múlk huqıqı qol qatılmaslıǵın támiyinlew hám de mal-múلكli huqıqların ámelge asırıw hám qorgaw ushın zárúr ekonomikalıq -huqıqıy shárt-shárayatlar jaratıwdan ibarat esaplanadi. Sol munasábet menen jańa tahrirdagi Konstitutsiyaning 47-statyasında tómendegi normalar óz hákisin taptı : “Hár kim turaq-jaylı bolıw huqıqına iye. Hesh kim suddıń sheshimisiz hám nızamǵa qayshı tárzde turaq-jayınan juda etiliwi múmkin emes. Turaq-jayınan juda etilgen mal-múلكline turaq-jaydıń ma`nisi hám de ol kórgen zálellerdiń ornı nızamda názerde tutılǵan jaǵdaylarda hám tártipte aldınan hám de teń bahada oranıwı támiyinlanadi”. Usı element menen turaq-jay múلك iyeleriine salıstırǵanda eki túrdegi zárúrli konstituciyalıq kepillik belgilendi: sud kepilligi hám turaq-jay ushın kompensatsiya alıw kepilligi.

Sud kepilligi turaq-jayǵa salıstırǵanda múلك huqıqı sud sheshimisiz juda etiliwine jol qoyılmawını ańlatadı. Bul kepillik turaq-jayǵa salıstırǵanda múلك huqıqı mal-múلكliniń erki-qálewinen qaramastan, májburiy tárzde biykar bolıp atırǵanda qollanıwı názerde tutılǵan. Bunda sud tárepinen múلك huqıqınıń biykar bolıwına sebep bóliwshi jaǵdaylar ámeldegi nızam hújjetleri tiykarında obiektiv tárzde kórip shıǵıladı. Usı tártip mal-múلكli hár qanday jaǵdayda da negizsiz túrde turaq-jayınan juda etilmesligini kepillikleydi.

Ekinshi kepillik mal-múkliniń ekonomikalıq mápleri qorǵanıwına jóneltirilgenligi menen itibarlı bolıp tabıladı. Usı norma nızamda belgilengen jaǵdaylarda hám tártipte turaq-jayınan juda etilgen mal-múkliniń sol turaq-jay hám jetkizilgen zálel ushın teń bahada kompensatsiya alıwın kepillikleydi.

Bul normanıń kiritiliwi turaq-jay mal-múklili huqıqların kepillikli támiyinlewge, turaq-jaylardı nızamǵa qarsı alıp qoyılıwı menen baylanıslı tartıslı jaǵdaylardıń aldın alıwǵa, sud qorǵalıwın keńeytiwge xızmet etedi.

Konstitutsiyada mámleket shólkemleri tárepinen insańǵa salıstırǵanda qollanılatuǵın huqıqıy tásir ilajları sáykeslik Principine tıykarlanıwı hám nızamlarda názerde tutılǵan maqsetlerge erisiw ushın jetkilikli bolıwı anıq belgilep qoyıldı.

Atap kórsetiw kerekki, qabıl etilgen nızamlardıń tiykarǵı maqseti insan, onıń huqıq hám erkinliklerin ámelge asırıw hám qorǵawdan ibarat bolıp, kimga bolıp tabıladı artıqsha minnetleme yamasa ǵárezet júklemesligi kerek. Kerisinshe, nızamlar insanlar salmaqlıın jeńil etip, turmıs tárizi párawan keshiwin támiyinlewi kerek.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022 jıl 20 iyunda Konstituciyalıq komissiya aǵzaları menen ushırasıwda “Konstituciyalıq sud iskerligin jáne de jetilistiriw, puqaralar hám yuridikalıq adamlardıń arnawlı bir ishda sud tárepinen olarǵa salıstırǵanda qollanılǵan nızamnıń Konstitutsiyaga sáykesligin tekseriw haqqındaǵı shaǵımların kórip shıǵıw Konstituciyalıq suddıń kepilligi retinde Konstitutsiyada sáwlelendiriliwi kerek”ligini aytıp ótken edi.

Sol noqatı -názerden kelip shıǵıp, jańa tahrirdagi Bas qomusimizning 133-statyasına puqaralar hám yuridikalıq shaxslar, eger sud arqalı qorǵawdıń basqa barlıq qurallarından paydalanıp bólingen bolsa, sudta kórip shıǵılıwı pıtken arnawlı bir ishda sud tárepinen ózine salıstırǵanda qollanılǵan nızamnıń Konstitutsiyaga muwapıqlıǵı tuwrısındaǵı shaǵım menen Ózbekstan Respublikası Konstituciyalıq sudına shaqırıq etiwge haqılı ekenligine tiyisli arnawlı norma kirgizildi.

Puqaralar hám yuridikalıq shaxslarǵa Konstituciyalıq sudqa shaqırıq qılıw huqıqı berilgenliginiń áhmiyeti sonnda, Konstitutsiyaga qarsı bolǵan nızamlar

ámeliyatda qollanilayotgan bolsa, olardıń Konstitutsiyaga muwapıqlıgıń waqtında támiyinlewge, Konstitutsiyaga saykes emes nızamlar menen kelesinde basqa shaxslar huqıqları aynıwınıń aldın alıwǵa, Bas qomus artıqmashlıgıń támiyinlewge, Konstituciyalıq sud iskerligin jáne de jetilistiriwge xızmet etedi.

Sol orında jańalanǵan Konstitutsiyada belgilengen tiykarǵı ózgerisler haqqında qısqasha sıpatlama beriw mútajlıgı payda boladı. Xalqımız usınısları tiykarında Konstitutsiya joybarı daǵı elementlar sanı ámeldegi 128 den 155 danegе, normalar sanı 275 ten 434 danegе asdı. YA'ni Tiykarǵı Nızamımızdıń 65 procent teksti jámiyetshilik usınısları tiykarında jańalandı. Eger jónelisler kesiminde qaraytuǵın bolsaq, jeke huqıq hám erkinlikler, ekonomikalıq jáne social huqıqlar boyınsha normalar derlik 3 teńdey kóbeydi. Insan huqıqları hám erkinlikleri kepillikleri bolsa 3, 5 teńdeyden kóbirekqa, shańaraqqa arnalǵanı bolsa 2 teńdey artqanligini kóriwimiz múmkin.

3 jańa bap (ámeldegi Shańaraq bobıgа qosımsha balalar hám jaslar, Ekonomikalıq jáne social huqıqlar bobıgа qosımsha materiallıq hám ekologiyalıq huqıqlar, bólek advokatura bapı) qosıldı.

Konstitutsiyaning 15 normasında mámleket shárt-shárayatlar jaratılıwması, 16 normasında mámleket kepillik beriwı, 4 normada mámleket qayǵılanıwı bólek kórsetip ótilip atırǵanlıǵınıń ózi-aq mámlekettiń maqseti insan huqıqların támiyinlew ekenligin kórsetip turıptı.

Konstitutsiyada “insan” sózi ámeldegi Konstitutsiyaga salıstırǵanda 3 teńdey kóp, “balalar” sózi derlik 3 teńdey kóp, “jaslar” sózi 6 teńdey artıq, “áyeller, hayal-qızlar” sózleri 2 teńdey kóp, “mayıplıǵı bar shaxs”, “xalıqtıń social tárepten mútajlıgı bar taypalari”, “intellektuallıq mulk”, “inklyuziv tálim” degen sózler bolsa birinshi ret qollanildi.

Jańalanǵan Konstitutsiyaning eń zárúrli táreplerinen biri ilim-pánni, tálimdi rawajlandırıwǵa úlken itibar berilgeni menen anıqlama bernedi. Tálim hám ilimge tiyisli normalar derlik eki ese kóbeydi.

“Tálim” degen sózdiń ózi 20 ret qollanilyaptı, aldınǵı Konstituciyamızda tek 2 retgine isletilingen edi holos. Mámleket úzliksiz tálim sisteması, onıń hár túrlı

túrleri hám formalari, mámleket hám mámleketlik emes tálim shólkemleri rawajlanıwın támiyinlewi, mámleket mektepge shekem tálim hám tárbiyanı rawajlandırıw ushın shárt-shárayatlar jaratılıwması bekkemlandi.

Juwmaq etip aytqanda, kiritilgen ózgartish hám qosımshalardıń siyasiy-huquqiy áhmiyeti, kólemi hám kóleminden kelip shıǵıp, bul Konstitutsiyani Jańa tahrirdagi Konstitutsiya dep aytıw ushın barlıq tiykarlar jetkilikli.

PAYDALANÍLGAN ÁDEBIYATLAR

I. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń shıǵarmaları

1. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq /Sh.M. Mirziyoev. – T.: «O‘zbekiston», 2016. -56 b.

2. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma‘ruza, 2017 yil 14 yanvar. – T.: «O‘zbekiston», 2017.-104 b.

3. Mirziyoev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.

4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2017 yil 13 iyundagi “Qonun va adolat ustuvorligini ta'minlash – barcha ezgu ma'sadlarimizga erishishning eng muhim sharti” mavzusidagi ma'ruzasidan [http://uza.uz/oz/politics/qonun va adolat-ustuvorligini taminlash-barcha-ezgu-masadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526](http://uza.uz/oz/politics/qonun-va-adolat-ustuvorligini-taminlash-barcha-ezgu-masadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526).

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2022 yil, 20 dekabr.

II. Normativ-huquqiy hujjetler

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 07/21/5040/0243-son.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 maydagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4307-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.05.2019 y., 07/19/4307/3079-son.

6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 17 sentyabrdagi “Ta'lim tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 736-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 19.09.2018 y.

III. Elektron bilimlendiriw resurslari

1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.norma.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. [http:// www.strategy.uz](http://www.strategy.uz)
5. <https://president.uz>
6. [http:// www.edu.uz](http://www.edu.uz)

IV. GLOSSARIY

Termin	Qaraqalpaq tilindegi mazmunı	Inglis tilindegi mazmunı
Demokratiya	grek tilinde «demos» xalıq, «kratos» hákimiyat mánisin ańlatadı, xalıq hákimiyatı mánisin bildiredi. Házirgi dáwirde demokratiya ataması arqalı erkinlik; puqaralıq; xalıq suvereniteti; milliy suverenitet; milliy mámleket ideyaları túsiniledi.	“demos” is greek word means people, “cratos” is power. Democracy designates power of people. Nawadays through democracy we usually understand freedom, citizenship, national sovereignty, national state ideas.
Ideologiya	grekshe ideya hám logos sózleriniń birikpesinen quralǵan, ideyalar haqqında táliymat degen mánini ańlatadı.	Combine greek words idea and logos are formed the study of ideas
Ideologiyalıq poligon	hár túrli ideologiyalıq tásir quralları qollanılatauǵın aymaq.	Area of vary idealogical and using of tools impacts
	siyasiy iskerlik subektleriniń siyasiy iskerlik mexanizmleri menen baylanıslılıqta ámelge	Interaction of political subject activity and political mehanism subjects that cambain

Institutlar	asırıwshı ilajlardı qollap quwatlawshı, túrtki beriwshı, qadaǵalawshı hám tekseriwshı shólkemler quraydı.	the organizations of implementation, maintaining, stimulating and controlling
Lider	inglis tilinde jetekshı, jol baslawshı mánisinde, bul ózgeshelikke iye insan basqalarǵa tásir etiw, belgili maqsetlerge erisiw ushın olardıń birge iskerligin shólkemlestiriw qábiyetine iye.	The english word means the person who leads or commands a group, organization, or country. The person who can influence other people, organize people to reach some purpose
Liberalizm	latin tilinen alınǵan «erkinlik» degen mánini ańlatadı, házirgi dáwirde eń iri hám kóp tarqalǵan ideologiyalıq aǵımlardan biri.	Latin word “freedom”. Up today this wors is one of the most and multiple ideological fields using
Ideya	Haqıyqatlıqtı bir pútinlikte hám rawajlanıwda sáwlelendiriwshı biliwdiń bir forması	One of the form of cognition comnining and expressing the reality
Mexanizmler	dástúrler, úrp-ádetler, qaǵıydalar, nızamlar, siyasiy iskerlik subektlerine tásir etiw usılları.	Traditions, customs, rules, lows, impact ways aa activity of political subjects
Millet	millet, til, manawiyat, milliy ózlikti ańlaw ruwxıyatı, úrp-ádetler, dástúrler, qádiriyatlar tiykarında belgili aymaqta jasawshı adamlardıń etnik birligi	People lives in particular area based on values and owns nationality, language, spirit life, national awareness,
Globallasıw	halıqlar arasındaǵı baylanıslardıń kúsheyip barıw processı	Strengthening process of nation interconnecection
Partiya	sóziniń kelip shıǵıwı latinsha «bólek» mánisin bildirip, dáslep Áyyemgi Greciya hám Áyyemgi Rimde payda bolǵan. Siyasiy partiyalar jámiyettiń eń aktiv bólegi esaplanıp, siyasiy turmısqa tikkeley tásir kórsetedi, siyasiy partiya jámiyetti demokratiyalastırıw processlerinde xalıqtıń qatnasıwın támiynleydi, siyasiy háreketke keltiredi.	Political party mens part. It had appeared in ancient Greece and Rome. They considered one of the most active parts of society. Directly impact to political activity. It can democratizate the socity and nation participation providing
Antiglobalistler	globallasıwdıń unamsız akıbetlerine qarsı gúreske shaqırıwshılar. Ayrım hallarda olar ulıwma globallasıwdı toqtatıwdı talap etedi.	Person who call upon against negative consequence of globalization. Sometimes they demand to stop the globalization process on the whole
Informaciya	(latinsha «informatio»-túsindiriw, bayan etiw mánisinen kelip shıqqan) zamanagóy ilim hám siyasattıń tiykarǵı túsiniyelerinen biri: dáslep adamlar tárepinen awızeki, keyinirek jazba yamasa basqasha túrlerinde jetkizilgen maǵlıwmat	(the latin word “information” formed by the explanation). One of the notions of contemporary science and basic political notion: bfore it was used by speech then it has been using in written form or another forms to transfer of information
Immunitet	(lat.-qandayda bir nárseden erkin, azat bolıw, qutılıw)- organizmniń mudamı ishki turaqlılıǵın saqlaw onıń túrli ózgeshelikler hám tásirlerden qorǵanıwı, qarsılıq kórsetiwi	(latin word means liberation from smb or smth) – inner stability preservation and protection of vary inherent features and influence protection, counteraction
Ideologiyalıq immunitet	jámiyetke zıyanlı ideyalardıń kirip keliwine qarsı islep shıǵılǵan ideologiyalıq sistema	Terated countersaction system against incoming negative ideas of society
Puqaralıq jámiyet	demokratiyanıń rawajlanıwı tiykarında nızam ústemlik etken jámiyet	Society with law priority in democreatic development

**VI. «“ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ PREZIDENTINIŇ
SHÍGARMALARÍNDÁ JÁMIYETTIŇ RAWAJLANÍWÍ HÁM TÁLIM-
TÁRBIYa MÁSELELERI” MODULI BOYÍNShA
QADAĞALAW USHÍN SORAWLARÍ**

1. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat MirziëvtiŇ 2020 jılı 24-yanvardağı Oliy Majliske qılğan múrátınıŇ tiykarğı mazmun-mánisi qanday?
2. Huqıqıy mámleket túsiniği hám onıŇ mazmun-mánisi qanday?

3. Ózbekstan Respublikasın jánede rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyasınıń ústin principi nelerden ibarat?
4. “Demokratiya” ataması hám ondaǵı ishki qarsılıqtıń mánisin túsindirip beriń?
5. Demokratiyanıń ámel qılıw mexanizmleri (principi)neler kiredi?
6. Puqaralardıń mámleket hám jámiyet basqarıwına qatnasıwı qanday múnábetlerde óz kórinisine iye boladı?
7. Jámaát birlespeleri puqaralıq jámiyetiniń áhmiyetli shárti degende neni túsinesiz?
8. Tálim-tárbiya tarawında qanday reformalar ámelge asırılmaqta?
9. Jámiyet rawajlanıwı hám tálim-tárbiya processlerinde kadrlardıń potencialınıń asıpbarıwı hám oǵan qoyılǵan jańasha talaplar qanday?
10. Nızam ústinligi degende neni túsinesiz?
11. Globalıw hám tálim-tárbiya máseleleriniń óz-ara baylanısı nelerde sawlelenedi?
12. “Xalıq penen sawbetlesiw hám insan mápleri” jılı baǵdarlamasınıń tiykarǵı maqseti nelerden ibarat?
13. Erkin saylawlardı ótkeriwde ǵalaba xabar qurallarınıń roli qanday?
14. Tálim-tárbiya, jaslarǵa tiyisli mámleketlik siyasetındaǵı reformalardıń mánisin túsindirip beriń?
15. “Erkinlik” ideyasınıń jámiyet rawajlanıwındaǵı áhmiyeti qanday?
16. Jámiyet rawajlanıwı hám sociallıq turmıstaǵı túpkilikli ózgerislerdi táriypleń?
17. Puqaralıq jámiyetinde jeke múlkshiliktıń rolin analizleń?
18. “Massalıq mádeniyat”tıń jaslar tárbiyasındaǵı unamlı táreplerin talqılap beriń?
19. Jámiyet rawajlanıwında siyasiy tarawdaǵı ózgerisler hám onıń mánisi?
20. “Háreketler strategiyası”daǵı reformalar tolıq orınlansa qanday nátiyjelerdi beredi?
21. “Háreketler strategiyası”nıń jámiyetti rawajlandırıwdaǵı áhmiyetin tiykarlap beriń?
22. Ǵalaba xabar qurallarınıń jámiyetti demokratiyalastırıwdaǵı rolini analiz qılıń?
23. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasını ilgeri sürdi. Olar qanday?
24. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasınıń birinshi baslamasınıń tiykarǵı mazmun-mánisi qanday?
25. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasınıń ekinshi baslamasınıń tiykarǵı mazmun-mánisi qanday?
26. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasınıń úshinshi baslamasınıń tiykarǵı mazmun-mánisi qanday?
27. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasınıń tórtinshi baslamasınıń tiykarǵı mazmun-mánisi qanday?
28. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtıń bes áhmiyetli baslamasınıń besinshi baslamasınıń tiykarǵı mazmun-mánisi qanday?

29. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M. Mirziëvtiń Oliy Majliske qılǵan múrátnamalarında ekonomika tarawına baylanıslı qanday zárúrli máselelerdi analiz qıldı?
30. Elektron húkimet degende siz neni túsinisiz?

VII. SLAYDLAR

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҚАРЫ ҲАМ Орта
АРНАЎЛЫ БИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК УНИВЕРСИТЕТИ ЖАНЫНДАҒЫ
ПЕДАГОГ КАДРЛАРДЫ ҚАЙТА ТАЯРЛАҰ ҲАМ ОЛАРДЫҢ
ҚӨНИГЕЛИГІН ЖЕТИЛИСТИРИҰ АЙМАҚЛЫҚ ОРАЙЫ

АКАДЕМИЯЛЫҚ ЛИЦЕЙЛЕР БАСШЫ ҲАМ ПЕДАГОГ
ХЫЗМЕТКЕРЛЕРИНИҢ ҚӨНИГЕЛИГІН АСЫРЫҰ КУРСЫНЫҢ
“ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ
ШЫҒАРМАЛАРЫНДА ЖӘМИЙЕТТИҢ РАЎАЖЛАНЫҰЫ ҲАМ ТӘЛИМ-
ТӨРБИЯ МӘСЕЛЕЛЕРИ” ТАҢЛАҰ
МОДУЛИ БОЙЫНША

ПРЕЗЕНТАЦИЯСЫ

Таярлаган:

ф.п.д. профессор Бердимуратова А.К.

НӨҚИС – 2022

**1-ТЕМА: ЎЗБЕКСТАННЫҢ МИЛЛИЙ ТИКЛЕНИҰДЕН МИЛЛИЙ
ЖЕТИЛИСИҰ БАСҚЫШЫНДА ТӘЛИМ-ТӨРБИЯ ТАРАҰЫНДА ӨМЕЛГЕ
АСЫРЫЛҒАН РЕФОРМАЛАР**

РЕЖЕСИ:

- 1.1. Миллий тиклениҰ басқышы ҲАМ ОНЫҢ ӨЗИНЕ САЙ ҚӘСИЙЕТЛЕРИ*
- 1.2. Мәмлекетимизде демократиялық реформалар ҲАМ нуқаралық жәмиyetин раўажландырыҰдың тийкаргы принциптери*
- 1.3. Ғәрезсиз демократиялық раўажланыҰ жолында ерисилген жетискенликлер ҲАМ проблемалар*

Өзбекстан – келешегі уллы мәмлекет!

1-статья. Өзбекстан – суверен демократиялық республика.

41-статья. Хәр ким билим алыу хуқықына ийе.

Бийпул улыўма билим алыу мәмлекет тәрәпинен кепилленеди.

Мектеп ислери мәмлекет кадағалаўында.

Биз тандаған жол – бес принципке тийкарланған раўажланыу стратегиясы туўры екенлиги, ауыр сынаўлардан өтип, мәмлекетимиз раўажланыуы ушын бекем тийкар болып калғанын турмысымыздың өзи сыпатлап бермекте.

Буның дәлибли ғәрезсизликке ерискенимиздің дәслепки күнлеринен баслап ең өткир хәм шешиўши мәселе – заман талабына жуўап беретугын жана аўлад кадрларын таярлау ўазыйпасы мысалында анық көриўимиз мүмкин.

Ислам Каримов

“Бир сөз бенен айтканда, Ислам Каримовты хақы түрде Өзбекстан Республикасы Конституциясының авторы, деп айтыу ушын барлық тийкарларға ийемиз”.

Шавкат МИРЗИЎЕВ

Өзбекстан Республикасы Конституциясын қабыл етиў хәм әмелге асырыу – ғәрезсизлигимизди бекемлеўдиң реал көриниси

1992-жыл 8-декабрь күни Тийкаргы Нызамымыз қабыл етилди. Усы күннен баслап 8 декабрь – улыўма халықлық байрамы деп жәрияланды. Конституциямыз қабыл қылынған күни мәмлекетимиз жаңадан туўылды, хақықый ғәрезсизлигимизге бекем хуқықый фундамент қойылды.

Жәмийетте нызам үстинлигин тәмийилеу – әмелге асырылып атырган барлық реформалардың нәтижелигин асырыу, халықтың турмыс дәрежесин асырыу, мәмлекетте тынышлық, татыўлық хәм турақлы шараятты тәмийилеўдиң тийкаргы кепили болып есапланады

Өзбекстан Республикасы Конституциясы

Антуан Дестют
де Трасси

Идеология – жәмийетлик топар, класс мәплерин сәбделендиретуғын идеялар хәм оларды әмелге асығы ушын зәрүрли усул хәм қураалардың теорияласқан системасы.

Идея – нәрсенің нәрседен алдын жүриуши образы
Платон

Идеологияның тийкаргы белгилери:

- Теориялық билимлерден ибарат;
- Системалы характерге ийе;
- Қәнигелер тәрәппен ислеи шығылады;
- Мәплер менен байланыслы;

Соның ушын да бақалықлы характерге ийе

Миллий идеяны күшейтириуге зәрүрлилик хәм ұазыйналар

Миллий идея – миллий мәмлекетшиллик әтирапында халықты бирлестириуге бағдарланған идеялар системасы

Мамлекетимизде халкымыздын ертенги келешегин гозлеп эмелге асырылып атырган адил сиясат себепли бул курамалы ўазыйпалар баскышпа-баскыш эмелге асырылмакта. Халыктын руўхый дуньясы беккемленди, социаллык белсендилиги асты, сергеклиги тэмийленди. Жэнеде эҳмийетлиси – бүгин мамлекетимизде жасап атырган хэр бир пуқара, миллети, тили, дини хэм социаллык келип шығыўына карамастан, Өзбекстанды өзинин эзиз Ўатаны, алтын бесиги деп есаплайды, бул бесиктин тыныш татыўлыгы, жэнеде гүллеп жаснаўы ушын өзин жуўапкер деп биледи.

Инсан мэлпери хэмме нэрседен үстин

Адамзат тарийхында Инсан бэрхама жетекши күш болып келген. Ертенги күнды ойлап, туўры қәдем қойыў мәселесинде ен әўели ким шешиўши күш болған, бул – Инсан!

МӘМЛЕКЕТ ХӘМ ЖӘМНІЕТ ҚҰРЫЛЫСЫ СИСТЕМАСЫН ЖЕТІЛІСТІРІҮ

Депутатлар

Сенаторлар

ЭЛЕКТРОН ПАРЛАМЕНТ

Нызам үстінлігін тәмийилеу хәм суд хуқық системасын жәнәде реформа қылыу

Судья лауазымында болыудын ең жоқары жасын белгілеу:

Район хәм область суды судьялары — 65 жасқа шекем,
Конституциялық, Жоқары суд судьялары — 70 жасқа шекем.

4 жана нызамлар қабыл қылыу

«Коррупцияға қарсы гүресіу хакында»ғы Нызамы қабыл қылынғанлығы мүнәсәбеті айырым нызам хуҷжетлерине өзгеріс хәм қосымшалар киритіу

14 әмелдеги нызамларға өзгеріс хәм қосымшалар киритіу

Нызам үстивлігін тәмийилеу хэм суд хуқык системасын жәнеде реформа қылыу

Жоқары суд

Жоқары хожалық суды

ЖОҚАРЫ СУД

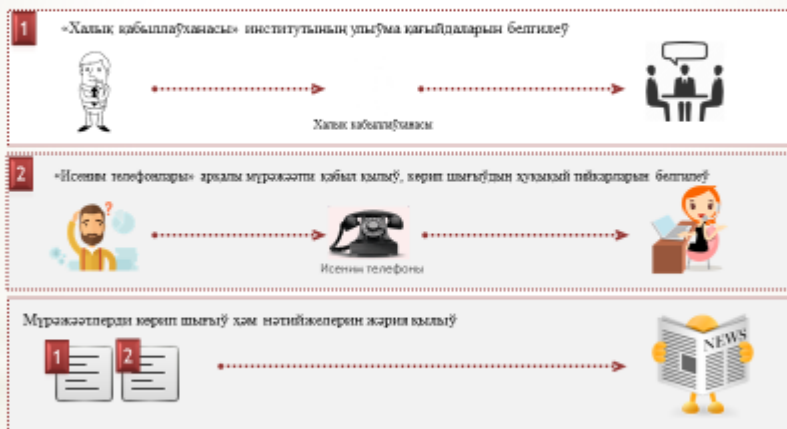
Хожалық судларын экономикалық судларға өзгерттириу

ЭКОНОМИКАЛЫҚ СУД

Нызам үстивлігін тәмийилеу хэм суд хуқык системасын жәнеде реформа қылыу

ЭКОНОМИКАНЫ РАҰАЖЛАНДЫРЫҰ ХӘМ ЛИБЕРАЛЛАСТЫРЫҰ

Кейинги 5 жылда санаат өнімни ислеп шығарыу 1,5 есе, оның ЖИӨдеги үлеси 33,6 проценттен 36 процентке шекем асады.

Қайта ислеу тармағы үлеси 80 проценттен 85 процентке асады.

2017 жылда 75 ден артык жана түрдеги бәсекиге шыдамлы таяр өнімлер өзлестириледди.

ЭКОНОМИКАНЫ РАҰАЖЛАНДЫРЫҰ ХӘМ ЛИБЕРАЛЛАСТЫРЫҰ

СОЦИАЛЛЫҚ ТАРАҒДЫ РАҒАЖЛАНДЫРУҒ

Тарауларды рағажландыру бойынша хәкімликлердің искерлигин күшейттиру

2017

Жұмыссыздық дәрежесі жоғары болған хәм мийнет базарында жағдай курамады болған 34 районда 46,8 мың жұмыс орнын жаратыу

Санаатта 5440 жойбар аркалы 131 мың жұмыс орнын жаратыу

Санаатта — 14 мың

Ауыл хожалығында 8430 жойбар аркалы 55,8 мың жұмыс орнын жаратыу

Ауыл хожалығында 11,5 мың

Хызмет көрсетиу тарауында 11 мың жойбар аркалы 69,5 мың жұмыс орнын жаратыу

Хызмет көрсетиу хәм сервис тарауында — 8,7 мың

Курылыста — 12,5 мың

СОЦИАЛЛЫҚ ТАРАҒДЫ РАҒАЖЛАНДЫРУҒ

Ауылларда:

15 000

арзан үй-жай курыу

316,9 км

табиий газ кууырлары

415,3 км

ишимлик сууы

291 км

ишки жоллар

219,5 км

электр энергиясы

134

базарлар

Қауіпсізлік, диний баурықеңлік хәм миллетлераралық татыўдықты тәмийилеў

- киберқауіпсізлик тараўында хабар, норматив-хуқықый тийкарлар системасын жетилістіріў;

- Арал апатшылығының ақыбетлерин жумсатыў;

- Халықаралық әскерий хәм әскерий-техникалық бирге ислесиў тараўындағы әмелдеги норматив-хуқықый хәм шартнамалық базаларды анализ кылыў

Усы тараўда шет ел шериклер менен еки тәрәплеме бирге ислесиўди және раўажландырыў бойынша үстин бағдарларды белгилеп алыў хәм усыныслар таярлаў;

- миллетлераралық мүнәсебетлер тараўындағы сиясаттын үстин бағдарлары, концепциясын хәм диний тараўдағы мәмлекетлик сиясаты концепциясын рәлеп шығыў.

«Жаңа Өзбекстан – тосынарлық қубылыс, тек ғана дүньяға келетуғын хәм откинши бир социаллық реаллық емес».

Өзбекстан Республикасы Президенти Ш.М. Мирзиёев

1. Жаңа Өзбекстан стратегиясының мазмуну хэм мәніси

Өзбекстан раўажланыўының хәзирги жаңа басқышы бул бойынша жантасыўларды түптен өзгерттириўди талап қылмақта. Халқымыз турмысының барлық тараўлары қатары пуқараларымыздың санасы хэм дүньяға көз-қарасында өзгерислер болыўды талап етпекте.

1-Бағдар Жаңа Өзбекстан стратегиясы

2-БАҒДАР “ХАЛЫҚШЫЛ МӘМЛЕКЕТ”

3-бағдар “Миллий экономиканы раўажландырыў”

4-бағдар “Әдалатлы социаллық сиясат”

5-бағдар “Руўхый раўажланыў”

6-бағдар “Қәўипсизлик хэм сыртқы сиясат”

7-бағдар “Өзбекстан хэм глобал проблемалар”

ЖАҢА ӨЗБЕКСТАНДЫ ҚУРЫЎДЫҢ ТИЙКАРҒЫ МАҚСЕТЛЕРИ

Өзбекстанның раўажланыў стратегиясының 100 мақсети

Биринши бағдар:
1-12-мақсет

Екинши бағдар:
13-20-мақсет

Үшинши бағдар:
21-36-мақсет

Төртинши бағдар:
37-70-мақсет

Бесинши бағдар:
71-78-мақсет

Алтыншы бағдар:
79-88-мақсет

Жетинши бағдар:
89-100-мақсет

Жаңа Өзбекстанды қурыўда «инсан-жәмийет-мәмлекет» принципи әҳмийети

Биз усы стратегияда елимизде жасап атырған ҳәр бир пуқараның ҳуқық хәм еркинликлери, нызамлы мәплерин ең жоқары қәдирият етип белгиледик. Жаңа Өзбекстанның раўажланыў стратегиясы миллий раўажланыўымыздың жаңа басқышын баслап берди. Биз буннан былай искерлигимизди “**инсан – жәмийет – мәмлекет**” деген жаңа принцип тийқарында әмелге асырамыз”.

Жаңа Өзбекстан дөслөп, халқымыздың өз миллий раўажланыўының жаңа дәўирине қәдем қойғанын, дүнья жәмийетшилигинен мүнәсип орын ийелөп атырғанлығы, бул бойынша алдымызда көплеген имканиятлар пайда болып атырғанлығын аңлататуғын түсиник болып есапланады.

Жаңа Өзбекстан – мәмлөкетимиздің гәрөзсизлигин бөккөмлөў, еркинлик хәм азатлықтың жаңа дәўири, дөретиўшилик хәм пәрәўанлық жолының жокары басқышы болып табылады.

Жана Өзбекстан – бул “Халық мәпи хәмме нәрседен уллы” деген идея әмелий ислер менен өз тастыйқлаўын таўып атырған дәўир болып есапланады. Жаңа –жаңа үй жайлар, заманагөй қарханалар, тәлим, медицина, мәденият хәм спорт орынлары, абат аўыл хәм қалалар елимиздиң шырайына шырай қосып атырған тарийхий бир дәўир болып қалады.

Жана Өзбекстан – “Халық мәмлекет органларына емес, мәмлекет органлары халыққа хызмет қылыўы керек” деген шешиўши принцип әмелде өз тастыйқлаўын таўып атырған мәмлекет. Жаңа Өзбекстан – үлкенлерге хұрмет, кишилерге иззет, жәрдемге мүтәж инсанлар хәм шаңарақларға ҳақыйқый көмек бериў, мехир мүриўбет көрсетиў турмысымыздың қағыйдасына айланып баратырған социаллық кеңислик болып есапланады.

VIII. PAYDALANILGAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI:

I. Ózbekstan Respublikasi Prezidentiniń shıǵarmaları

1. Erkin va farovon, demokratik Ózbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Ózbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq /Sh.M. Mirziyoev. – T.: «Ózbekiston», 2016. -56 b.

2. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. – T.: «Ózbekiston», 2017.-104 b.

3. Mirziyoev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi Ózbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzası. – T.: “Ózbekiston”, 2017. – 48 b.

4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: “Ózbekiston”, 2017. – 488 b.

5. Ózbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2017 yil 13 iyundagi “Qonun va adolat ustuvorligini ta'minlash – barcha ezgu maisadlarimizga erishishning eng muhim sharti” mavzusidagi ma'ruzasidan [http://uza.uz/oz/politics/qonun va adolat-ustuvorligini taminlash-barcha-ezgu-maisadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526](http://uza.uz/oz/politics/qonun_va_adolat-ustuvorligini_taminlash-barcha-ezgu-maisadlar-13-06-2017?sphrase_id=2579526).

6. Ózbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2022 yil, 20 dekabr.

II. Normativ-huquqiy hujjetler

1. Ózbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son.

2. Ózbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni.

3. Ózbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi Ózbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son.

4. Ózbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-5040-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 07/21/5040/0243-son.

5. Ózbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 maydagi “Ma'naviy-

ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4307-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.05.2019 y., 07/19/4307/3079-son.

6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 17 sentyabrdagi "Ta'lim tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 736-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 19.09.2018 y.

III. Elektron bilimlendiriw resurslari

1. <http://www.lex.uz>
2. <http://www.norma.uz>
3. <http://www.gov.uz>
4. [http:// www.strategy.uz](http://www.strategy.uz)
5. <https://president.uz>
6. [http:// www.edu.uz](http://www.edu.uz)